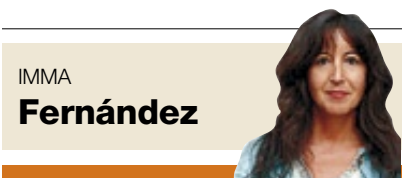

eP Primera fila ICULT

L'adéu d'una 'bèstia' escènica

El teatre català
plora la seva
gran dama► L'actriu Anna
Lizaran mor als
68 anys víctima
d'un càncerIMMA
Fernández

Gran dama del teatre català, Anna Lizaran va morir divendres a la mitjanit, als 68 anys, a l'Hospital Clínic de Barcelona víctima d'un càncer que li va ser diagnosticat fa poques setmanes. Se'n va anar abans d'hora i de sobte, com la seva admirada Marilyn Monroe, que l'acompanyava amb la seva cara angelical al seu camerino del TNC. Allà, sobre l'escenari de la Sala Gran, se la va veure brillar per última vegada, bategant rècords amb la seva excelsa Violet a *Agost*, l'obra més vista en la història del TNC. «Són quatre hores diàries, escales amunt i avall, és esgotador. Ja no estic per a tanta marxa!», exclamava la intèrpret en una de les seves últimes funcions. Marató a part, el que pitjor suportava, fumadora ella, eren els «infectes»

cigarrets d'herbes de pastor (els de veritat estan del tot prohibits a escena) que consumia l'airada Violet en cada funció.

Malgrat l'extenuant *Agost*, la colossal actriu ja estava estudiant el guió d'un nou repete que la definia. Ella, una bèstia de l'escena, era la més indicada per encarnar *La bête*, i Sergi Belbel, el director de l'obra i del TNC, no va dubtar a canviar-li el sexe al protagonista (com ja van fer altres) i oferir-li el paper. Els problemes de salut, al final, li van impedir tornar al TNC i ahir els telons es van tenyir de negre al saber-se la seva mort, per la mateixa malaltia que es va emportar la seva germana i també actriu, Lola Lizaran, el 2003. Avui tindrà lloc la vetlla, a partir de les 14.00, al Tanatori de les Corts, on demà, al migdia, se celebrarà la cerimònia de comiat.

Els testimonis de dol i consternació es van succeir ahir en el món cultural i van ser molts els que van voler lloar la seva figura humana i professional. «Per a nosaltres sem-

pre has estat i seràs Annita; per als altres, La Lizaran, amb totes les majúscules. Tendra i immensa, apassionada i subtil, refinada i popular, dona i actriu... et recordem en totes les teves interpretacions, dramàtica o pallassa..., i sempre amb aquella generositat desbordant, a l'escenari i en la vida...», glossava ahir en un comunicat el Teatre Lliure, del qual va ser una de les fundadores.

REACCIONS INSTITUCIONALS // El president de la Generalitat, Artur Mas, va qualificar Lizaran com una «de les actrius més grans del nostre país» i el conseller de Cultura, Ferran Mascarell, la va definir com «un mite del teatre català» i va revelar que les seves interpretacions van ser per a ell «un estímul per estimar i aficionar-se a l'escena». Per la seva part, Jordi Font, director de l'Institut del Teatre, va emfatitzar que el seu «talent persistirà per sempre en el cor i la memòria de tots els que l'han disfrutat».

Nascuda a Esparreguera, terra d'artistes i d'aquella *passió*, planter

Alex Rigola

«Annita! Et guardarem dins la nostra memòria. A tu i els teus personatges. Petó on siguis».

Joan Lluís Bozzo

«La poden recordar en tants papers, però em ve a la memòria la divertidíssima i múrria BELLA HELENA!»

Teatre Lliure

«Consternats per la mort d'Anna Lizarán. Descansi en pau»

Comediants

«Li dediquem un sincer aplaudiment. Una última ovació a la gran Senyora del Teatre i la vida»

de tants cracs de la interpretació, Lizaran va sentir ja de petita la crida del teatre. Filla d'una modista i un mecànic, es va formar al Centre d'Estudis Experimentals de Barcelona i a l'escola del prestigiós Jacques Lecoq a París. Va participar en la fundació dels Comediants, el 1972, i una mica més tard es va unir a la *troupe* de Fabià Puigserver i Lluís Pasqual en la creació de l'emblemàtic Lliure. «Vaig començar netejant els vàters alhora que assajava», recordava l'artista, que els últims anys es va erigir en la gran heroïna del TNC de Sergi Belbel.

Una heroïna de caràcter que es prenia la seva professió com un joc. «El teatre és una gran mentida sincera i els actors juguem al que no som. Jo puc estar al matí comprant alls i patates i a la nit ser el rei Lear o una puta alcohòlica», deixava anar l'actriu. Va encarnar, al llarg de les seves quatre dècades entre bastidors, més de 70 personatges, cada un amb el seu perfum. «Durant anys vaig tenir una aroma per a cada obra, ara ja en

les tres facetes d'un gran talent

1 TEATRE ▶ QUATRE DÈCADES ENTRE BASTIDORS

Del Lliure al rècord del TNC

Després d'ajudar a fundar el grup Comediants el 1972, Anna Lizaran va col·laborar en la fundació de l'històric Teatre Lliure, que es va convertir en la seva casa més estimada. Va participar en el seu primer espectacle, *Camí de nit*, i en títols com *La nit de les tribades*, *La bella Helena*, *Quartet*, *Primera història d'Ester*, *Tot esperant Godot* (pel qual va aconseguir el premi Max), *Les noces de Figaro*, *L'hort dels cirerers*, *Una*

jornada particular i, més recentment, en *Un matrimoni de Boston* (obra de David Mamet amb què va aconseguir el premi Ciutat de Barcelona) i *Dues dones que ballen*, el seu anhelat retorn al renovat Lliure de Gràcia.

També va deixar inesborrable empremta al Teatre Nacional de Catalunya (TNC), al qual va estar vinculada els últims anys, i on va aconseguir el rècord històric de l'obra més vista

amb *Agost*. Amb personatges de tots els registres, en el seu llarg currículum ens deixa inesborrables interpretacions a les ordres dels millors directores, de Lluís Pasqual a Mario Gas, passant per Josep Maria Flotats i Sergi Belbel.

«Cal arriscar-se molt, no tenir por al ridícul, mullar-se el cul. Equivocant-se és com un aprèn», declarava la gran actriu, que va fer del teatre la seva vida, i de la seva vida, un joc. «Per a mi la interpretació és un joc». Ja no hi participarà més, però deixa desenes de meravelloses partides per a la memòria col·lectiva. I. F.

▶▶ Anna Lizaran (al centre), amb Rosa Renom i Emma Vilarsau, en una escena d'«Agost».

2 CINE ▶ PREMI GAUDÍ PER 'FORASTERS'

Al costat de Ventura Pons

En el cine el seu nom estarà lligat a la seva excel·lent interpretació a la pel·lícula *Forasters* (també portada a escena), de Ventura Pons, que li va brindar un premi Gaudí el 2008 precisament en el paper de malalta de càncer. Va ser Pons qui més la va re-

clamar perquè es posés davant les càmeres. Ahir el director d'*Actrius* va lamentar profundament la mort de la seva «compañya i còmplice», amb qui va rodar cinc films. «Ha sigut una actriu única, una de les grans. Amb un toc especialíssim. Tot

ho feia gran. Era esplèndida».

Un dels primers títols cinematogràfics en què va participar va ser *Salut i força al canut*, de Francesc Bellmunt (1979), i l'últim, *Herois*, de Pau Freixa (2010). Pedro Almodóvar la va reclutar per a *Tacones lejanos* i també va figurar en els crèdits de *La primera noche de mi vida*, de Miguel Albaladejo; *La Celestina*, de Gerardo Vera, i *Souvenir*, de Rosa Vergés.

NÚRIA MARTORELL

3 TELEVISIÓ ▶ LES SÈRIES DE TV-3

De 'Laura' a 'La Mari'

La seva popularitat a Catalunya es va ampliar gràcies a la seva participació en capítols de les sèries de TV-3 més populars com *Jet Lag*, *La Mari*, *Un per l'altre*, *Laura*, *Estació d'enllaç* i *Porca Misèria*. Lizaran va arribar fins i tot a dirigir l'adaptació televisiva de la

seva única obra teatral com a directora, titulada *Arsènic i puntes de coixí* (1995).

El seu debut televisiu es va produir el 1978, en un capítol de la sèrie de TVE a Catalunya *Llibre dels fets del bon rei en Jaume*, on va actuar al costat d'il·lustres

com Ovidi Montllor, Francesc Lucchetti o Quim Lecina. En la mateixa època participaria en una altra sèrie produïda pel canal català de TVE, *Lletres catalanes*, protagonitzada per l'*star system* de l'escena catalana: Montserrat Carulla, Enric Majó, Rosa Maria Sardà, Vicky Peña, Joan Pera... *Al vostre gust*, *Dúplex per llogar* i *Maria Estuard* (protagonista) van ser altres dels títols on va figurar Anna Lizaran. N. M.

r e c o r d a t o r i

Extracte de l'article escrit pel director teatral Sergi Belbel a la revista 'Time Out Cultura' el 18 de desembre del 2010.

Impressionant i sensible

La primera vegada que vaig tenir el privilegi de treballar amb l'Anna Lizaran va ser el 1998 al Teatre Romea amb la meua obra *Morir*. No va ser cap èxit, però la interpretació que l'Anna va fer del monòleg de la mare alcohòlica encara la recordo com si fos ahir. Crec que el dia de l'estrena li vaig dir que mai havia vist res meu interpretat de manera tan magistral. I, sens dubte, aquell monòleg (...) va ser el gèrm d'una obra que vaig escriure anys més tard: *Forasters*, una obra que necessita d'una actriu com ella per no fracassar, tal com va acabar succeint el 2004 al TNC...

No és fàcil parlar de la Lizaran (...), perquè com deia el Pep Guardiola a propòsit d'en Messi (estic segur que a l'Anna li agrada la comparació, perquè és culer de cap a peus), s'esgoten els qualificatius per descriure la seva feina: impressionant, extraordinària, colossal, monumental, descomu-

No és fàcil parlar-ne perquè s'esgoten els qualificatius per descriure la seva feina

nal, espantosa, devastadora, immensa, aclaparadora, monstre escènic... són només els adjectius que els crítics han escrit sobre la seva última interpretació: la Violet Weston d'*Agost*, de Tracy Letts, al TNC. Evidentment, subscriu tots aquests adjectius. L'Anna és tot això i molt més. Però, al marge de tota aquesta successió d'adjectius grandiloqüents, també n'hi atribuiria de no tan... gruixuts, de més delicats, com ara: sensible, tendra, amatent, carinyosa, protectora, detallista, perfeccionista, delicada, astuta, observadora i fins i tot... fràgil, malgrat la seva fortalesa. (...)

Ella aconsegueix, amb tots i cada un dels personatges que interpreta, introduir-nos en un territori límit, en una mena d'infern. Ens passeja pels racons més foscos i ens sacceja (...). Ens fa riure amb la seva sana desmesura. Ens fa plorar amb la seva exquisida sensibilitat. Toca igual de bé allò gran com allò petit. La tragèdia i la comèdia dramàtica. Per això, veure-la en un escenari es converteix sempre en una experiència difícil d'oblidar (...). ≡

Sergi Belbel
Director artístic del TNC

repeteix alguna. Jo sento molt les olors, les bones i les dolentes», explicava l'actriu d'*Agost*, que va triar per a la seva immensa Violet un perfum de violetes d'Yves Saint Laurent.

Actriu incombustible i volcànica, lluny d'apagar-se amb el pas dels anys, Lizaran es va enfil·lar al cim en l'última dècada, i va encendre amb el seu foc i passió qualsevol escenari. «M'han donat molts caramels increïbles a mesura que m'he fet gran», agràia l'actriu, que també va treure el nas al cine i a la televisió. El seu talent va ser reconegut amb múltiples guardons, entre ells el Premio Nacional de Teatro de Cultura i el Premi Nacional de Teatre de la Generalitat. Però per a ella el «millor premi és el públic». Un públic que plora avui la pèrdua d'una de les grans. D'un mite, exactament com la seva estimada Marilyn. ≡

ADÉU A LA GRAN DAMA DEL TEATRE CATALÀ

La platea dempeus per Anna Lizaran

Actriu gegant, talent animal, caràcter fort, esperit Lliure

DAVID RUANO

a
ara

Públic i professió teatral compareixen el dol. Anna Lizaran, una de les grans actrius que ha donat l'escena catalana, va morir ahir a mitjanit, als 68 anys. Deixa una empremta a la història del teatre.

LAURA SERRA

BARCELONA. La bèstia no podrà tornar a rugir a escena. Anna Lizaran, una de les estrelles del firmament teatral català, es va apagar ahir a la mitjanit a causa d'un càncer fulminant que va costar de diagnosticar i deixarà una ferida a l'escena catalana difícil de cicatritzar. Lizaran tenia 68 anys i quaranta temporades de carrera professional, que va coronar amb un dels èxits més esclatants de la seva carrera. El paper d'una mare mesquina i agressiva, la Violet d'*Agost*, feia posar dempeus cada nit la platea del Teatre Nacio-

nal. El seu director fetitxe dels últims anys, Sergi Belbel, li va regalar un altre paper excepcional a *La Bete*, que havia d'inaugurar la temporada actual. Lizaran assegurava que no la veuríem envellir a escena: "No tinc cap interès que em vegin decadent", deia, però va assajar intensament fins i tot quan la salut no l'acompanyava. Al final, va rellevar-la el seu amic Jordi Bosch amb la promesa que quan es recuperés li tornaria el personatge. Ja no serà possible. Avui a la tarda s'obre la sala de vetlla al Tanatori de les Corts i dilluns a les 12 es farà l'acte de comiat al mateix lloc.

El mite fundacional del Lliure

Anna Lizaran va néixer el 1944 a Esparreguera, "un poble de 5.000 habitants i quatre teatres", deia per explicar la seva vocació, descoberta fent de Verge de la Passió. "M'hi

vaig trobar, mai vaig dir «Mama, vull ser artista»". A principis dels 70 va participar en la creació d'Els Comediants i del 1974 al 1976 va estudiar a París amb el mestre del gest Jacques Lecoq. "Amb tot aquest aprenentatge va entrar en el gran repertori universal del Lliure, va entrar en el món seriós des de la mirada del pallaso, sense oblidar mai aquest *clown* que portava a dins", deia ahir el director Joan Ollé.

Lizaran, filla de mecànic i modista, considerava el teatre un ofici artesanal, sense ínfulas intel·lectuals. Assegurava, humil, que els seus mestres havien sigut Fabià Puigserver i Lluís Pasqual. Amb Pere Planella, Carlota Soldevila, Lluís Homar, Muntsa Alcañiz i Rosa Ribas, entre d'altres, va aixecar el que avui és un dels mites del teatre modern català, el Teatre Lliure de Gràcia. "Era un moment en què faltava de tot, i uns

romàntics i grans entesos en teatre van decidir fundar una cooperativa sense ànim de lucre. Estàvem com en un convent. Et llevaves i venies aquí fins a la 1 de la matinada", recordava. Volien fer teatre de repertori, amb una companyia estable i autogestionada. El van inaugurar amb *Camí de nit* (1976), dirigida per Pasqual, amb el públic dret aplaudint només de veure la sala mentre que un diari d'una altra època va titular "*Qué triste noche*".

A les mans de Pasqual, Planella, Puigserver, Ariel Garcia Valdés, Montanyès i Flotats va aixecar obres memorables com *La bella Helena*, *Primera història d'Ester*, *Roberto Zucco*, *Una jornada particular*, *Quartet* i el seu primer paper masculí a *Tot esperant Godot*. "Feia com ningú això d'interpretar ni un home ni una dona, sinó un ésser", recordava ahir Lluís Homar. "Tenia un do",

La professió teatral està de dol

Lluís Homar

ACTOR

"Vam compartir cada dia durant 20 anys. Era una actriu singular. Treballava per intuïció, no amb la raó"

Ferran Mascarell

CONSELLER DE CULTURA

"Una professional colossal. Els llibres la recordaran com un dels grans noms de tota la història de la interpretació"

Joan Ollé

DIRECTOR TEATRAL

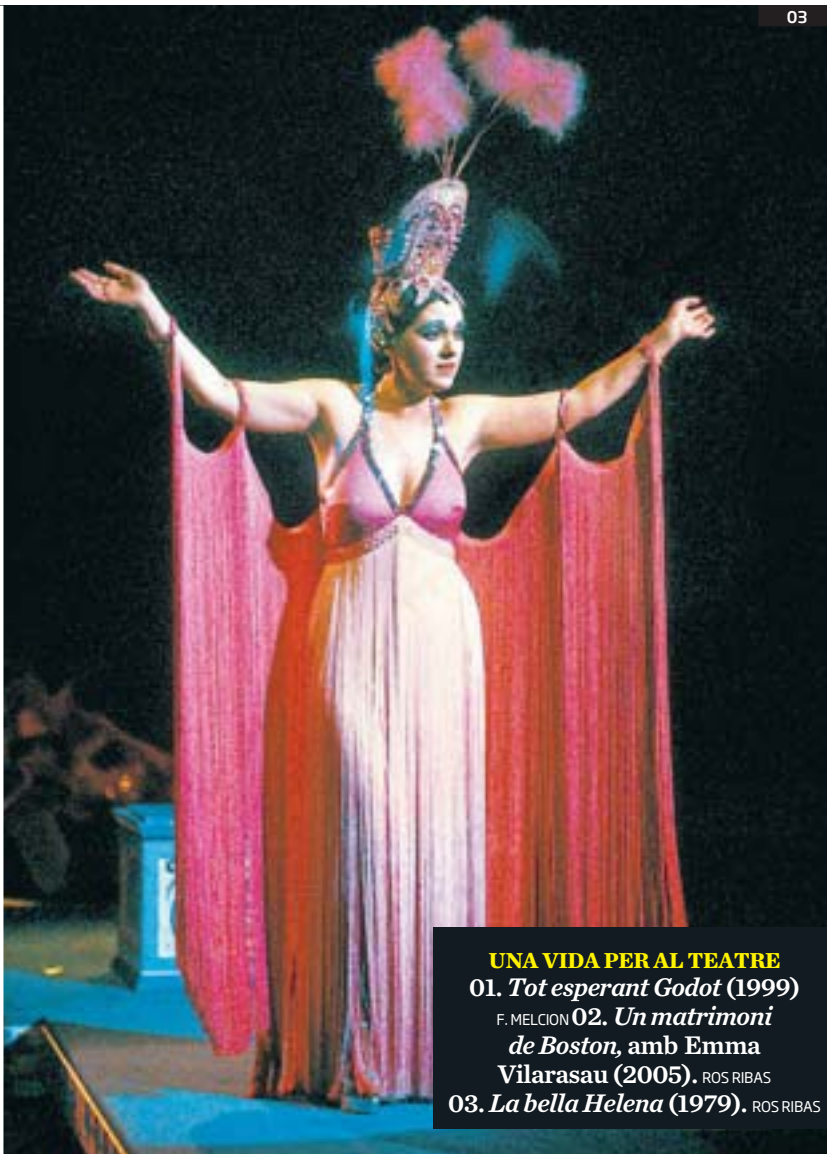
"Tenia una manera d'actuar personalíssima, perquè s'hi barrejava molt el gest i l'humor amb el dolor"

Marta Marco

ACTRIU

"T'encomanava les ganes de riure, de menjar, de beure, de viure, d'estimar. Era la més gran, va donar molt d'amor"

UNA VIDA PER AL TEATRE
 01. *Tot esperant Godot* (1999)
 F. MELCION 02. *Un matrimoni de Boston*, amb Emma Vilarasau (2005). ROS RIBAS
 03. *La bella Helena* (1979). ROS RIBAS

Si es fa bé també agrada

Opinió

JOSEP MARIA MESTRES
 DIRECTOR TEATRAL

Aquest matí, al Lliure, hem assajat. L'Anna s'hauria enfadat molt si no ho haguéssim fet. Molt tristos, però amb moltes ganes. I potser hem plorat més del que tocava en alguna escena i, potser per compensar, també hem rigut on no calia... I quan hem acabat l'assaig ens dolia separar-nos i marxar a casa i hem anat a dinar plegats, i hem brindat per l'Anna. Fa mal haver de parlar d'ella en passat. Ens costarà fer-nos a la idea que ja no hi és, que no sentirem mai més el seu riure potent, rotund, ferotge... viu! Que no sentirem mai més l'escalf de la seva abraçada, dels seus petons impregnats de perfum del bo, la seva calidesa... la seva vitalitat!

"Si es fa bé també agrada!", deia sorneguera. Sempre advertia que no volia treballar més, que el que estava fent seria el darrer personatge, que n'estava més que farta, però tots sabíem (ella la primera!) que això era una coqueteria brutal. Que si decidia comprometre's en un nou projecte ho donaria tot una altra vegada, que seria d'allò més exigent amb tothom i, sobretot, amb ella mateixa. I costava molt poc convèncer-la d'apuntar-se a una nova aventura; n'hi havia prou amb un bon equip, un bon text i un bon personatge. I els que la coneixíem bé sabíem que encara costava menys si el bon equip era a més un equip d'amics.

L'Anna ho convertia tot en una festa. Recordo els assaigs d'*Un matrimoni de Boston* com un període feliç. M'hi havia entossudit amb força i, finalment, ho havia aconseguit: l'Anna i l'Emma (Vilarasau) tornaven a treballar plegades després de molts anys. Tornaven juntes al Teatre Lliure, on havien començat. I quines ganes que en tenien! La complicitat es podia palpar a l'ambient. Des de l'inici van reconèixer la Marta (Marco) com una més i la van integrar de manera senzilla i generosa. Juntes formaven un trio d'actrius somniat. Tot era molt fàcil, fluid, tot sumava. I quan hi havia algun petit problema de producció, quan una escena no acabava de sortir com volíem, l'Anna sempre sortia i deia: "...però som feliços, oi?" I el problema se'ns apareixia com una nimietat, o se solucionava de cop, o... I tenia tota la raó: érem feliços! O, com a mínim, teníem la voluntat de ser-ho, perquè estàvem junts, uns amics treballant a partir d'un bon text. I ens va sortir un espectacle feliç.

Ja ho veieu, l'Anna era una actriu molt bona, però també molt sàvia. La trobarem molt a faltar. I mirarem de fer una cosa: mirarem de fer-ho tan bé com puguem. Perquè agradarà més als que ens vinguin a veure, perquè ens agradarà més a nosaltres i perquè així és com li hauria agradat a ella. —

afirma senzillament Carme Portaceli. El 1995 va dirigir el seu únic muntatge, *Arsènic i puntes de coixí*.

Ella va pintar les parets del Lliure de Gràcia i el va tancar amb *L'hort dels cirerers* el 2000: "Adéu, casa! Adéu, vida passada". Va inaugurar el nou palau a Montjuïc amb *L'adéu de Lucrecia Borja*, de Carles Santos (2001), i hi va fer *Aquesta nit improvisem*, amb Ollé, i *Un matrimoni de Boston*, de Josep M. Mestres (2005), encara que es va desvincular del patronat del teatre el 2003, quan no van escollir Pasqual de director.

Creativa i subversiva

"Per higiene", va canviar d'aires i no li va faltar feina. En l'última dècada el Teatre Nacional l'ha reclamat de primera actriu en obres com *Forasters*, *Dissabte, diumenge i dilluns*, *Escenes d'una execució*, *El cercle de guix caucasià*, *El ball* i *Agost*.

Va fer cinema, poc, perquè mai es va buscar agent. "Ella era una dona de teatre. Hem tingut la sort que ha pogut fer totes les grans heroïnes, poques n'hi falten", deia ahir Ventura Pons. Van col·laborar en cinc pel·lícules —*El vicari d'Olot*, *Forasters*, *Morir (o no)*, *El perquè de tot plegat* i *Actrius*—, i va rodar amb Pau Freixas (*Herois*, 2010), Miguel Albaladejo i Gerardo Vera, però Pons deia que va sentir-se "frustrada" per l'ocasió perduda amb Pedro Almodóvar a *Tacones lejanos*, en què va acabar tenint un paper mínim. També va treballar a la televisió, en sèries com *Laura*, *Jet lag* i *Porca Misèria*, que van incrementar la seva popularitat, tot i que potser en aquest terreny mai va arribar a les cotes de la seva germana Lola, una altra gran actriu, morta de càncer el 2003.

"Era creativa i subversiva, era gamberra. Feia riure molt, vam

Record Els teatres li van dedicar la funció d'ahir i la professió li farà un homenatge

beure molts whiskys plegats", deia Ollé. Els seus companys destacaven ahir la valentia, l'alegria i la generositat, però ella es reconeixia "tova" i insegura: "Abans d'una estrena encara penso que m'agradaria vendre olives a la Boqueria, una cosa senzilleta...", deia. A vegades feia un tragueta abans de sortir a escena, després de maquillar-se i perfumar-se escoltant música. "No li calia concentrar-se", segons Homar.

Havia rebut els premis en vida: el Premio Nacional (1984), el Nacional català (2003), dos Max, set Butaques, la Creu de Sant Jordi (2000) i el Ciutat de Barcelona (2005). Però, sobretot, havia rebut ovacions, del públic i la crítica. Ahir els teatres li van dedicar la funció i la professió li prepararà un homenatge. S'abaixa el teló d'un capítol de la història del teatre català. *La Lizaran* ha marxat per la porta gran. —

Rosa Renom

ACTRIU

"Era molt vital, s'estimava profundament la vida i per a ella el teatre era la vida. Ho compartia tot"

Montse Guallar

ACTRIU

"Era única: hi havia l'Anna i els altres actors o actrius. En tinc la imatge d'un follet màgic que sempre et feia riure. Transmetia felicitat, generositat. Em deixa un forat, a mi i a tots"

Abel Folk

ACTOR

"Només els grans actors són generosos. Tenia una potència descomunal, contagiava energia positiva i compromís"

ADÉU A LA GRAN DAMA DEL TEATRE CATALÀ

10 papers antològics d'Anna Lizaran

L'actriu va fer més de 70 personatges protagonistes al llarg dels 40 anys de la seva trajectòria. Va treballar amb molts dels grans directors del país i també en el cinema i la televisió

ANTONI RIBAS TUR * BARCELONA

01

L'Helena del Teatre Lliure

'LA BELLA HELENA', 1979

Anna Lizaran va participar en prop de 40 muntatges al Teatre Lliure, que havia ajudat a fundar, entre el 1976 i el 2000. Segons les necessitats de la companyia va assumir papers protagonistes i altres de secundaris, mai petits. L'Helena de *La bella Helena*, d'Offenbach, que va interpretar a les ordres de Pere Planella el 1979 és un dels personatges més recordats de l'inici de la seva trajectòria.

07

La malenconia de Liubov Andrèievna

'L'HORT DELS CIRERERS', 2000

La Liubov Andrèievna de *L'hort dels cirerers*, de Txékhov, que Lluís Pasqual va dirigir al Lliure és un altra de les interpretacions immenses d'Anna Lizaran, que va donar vida a una dona que veu com el temps passa i s'esvaeix davant els seus ulls amb una malenconia plena de matisos. Aquest muntatge va ser l'últim que es va poder veure al Lliure abans que el teatre traslladés la seva seu al Palau de l'Agricultura. La Lizaran va tornar a trepitjar l'escenari de Gràcia rehabilitat el 2011 amb *Dues dones que ballen*.

01

12

02

La trista Antonietta de Scola

'UNA JORNADA PARTICULAR', 1984

Josep M. Flotats va comptar amb Anna Lizaran en el primer espectacle que va dirigir a Catalunya quan va tornar de París a mitjans dels anys 80 i va fundar companyia pròpia. El 1984 va estrenar al Teatre Condal l'adaptació teatral de la pel·lícula d'Etto- re Scola *Una jornada particular*, que explora amb cru- esa la relació entre un homosexual i una dona casada a la Itàlia de Mussolini. Lizaran va fer el paper femení protagonista, Antonietta, mentre que Flotats es va reservar el masculí.

08

La insubornable Galàctica

'ESCENES D'UNA EXECUCIÓ', 2002

Escenes d'una execució, l'obra de Howard Barker, planteja un debat encès sobre la funció social de l'art i el control que la política pot arribar a exercir en la creació artística. El 2003 Anna Lizaran va interpretar la seva protagonista, la pintora Galàctica, en la versió de l'obra que Ramon Simó va dirigir a la Sala Petita del TNC. L'actriu va donar vida a una creadora visceral, íntegra i insubornable que acaba esquitxada pels jocs perillosos del poder.

11

03

Una dona per a Bernard M. Koltès

'ROBERTO ZUCCO', 1993

Anna Lizaran va participar en el mític muntatge de *Roberto Zucco* que Lluís Pasqual va dirigir el 1993 al Palau de l'Agricultura. Aleshores la futura seu del Teatre Lliure encara estava en ruïnes. La directora Carme Portaceli la va tornar a submergir en l'univers del dramaturg francès el 2003 quan li va donar el paper de Mathilde a *El retorn al desert*.

09

Aurora Segura, una actriu bregada

'PORCA MISÈRIA', 2004-2007

Aurora Segura, una antiga companya de la Cardona, va oferir als espectadors un duel antològic entre Anna Lizaran i Mercè Sampietro a *Porca Misèria*. A més de la sèrie de Joel Joan, Anna Lizaran va participar en una desena de produccions televisives més, com *Laura*, *Jet lag*, *La Mari*, *La Via Augusta* i *Pedralbes Centre*.

07

04

L'amistat perillosa de Merteuil

'QUARTET', 1993 i 1998

La versió que el dramaturg alemany Heiner Müller va fer de *Les amistats perilloses* va donar a Anna Lizaran un altre dels grans papers, la marquesa de Merteuil a *Quartet*. La va interpretar a les ordres d'Ariel Garcia Valdés i va estar acompanyada de Lluís Homar en el paper del vescomte de Valmont. Es va estrenar al Teatre Lliure el 1993 i es va reposar el 1998.

10

L'Anna, actriu i personatge

'UN MATRIMONI DE BOSTON', 2005

El paper d'Anna Lizaran a *Un matrimoni de Boston*, un altre dels memorables, es deia com ella. Per això, quan Josep Maria Mestres la va dirigir a l'Espai Lliure el 2005, va barrejar el personatge, l'Anna, amb l'Annita, l'actriu veterana del Lliure que rebia els espectadors com si fos al saló de casa seva. Acompanyada d'Emma Vilarasau i Marta Marco, Anna Lizaran va encarnar amb delicadesa una dona que veu com la seva amant li fuig d'entre les mans.

05

06

05

Una burgesa que busca gresca

'EL PERQUÈ DE TOT PLEGAT', 1994

Ventura Pons, amb el permís de Quim Monzó, va donar a Anna Lizaran un dels seus papers més intensos al cinema: la burgesa desinhibida del conte *Submissió* de la versió cinematogràfica d'*El perquè de tot plegat*. Pons i Lizaran ja havien treballat plegats a *El vicari d'Olot* (1981) i van continuar la seva trajectòria conjunta amb adaptacions per al cinema de textos teatrals com *Actrius*, de Benet i Jornet, amb l'Espert i la Sardà, i *Morir o no*, de Sergi Belbel.

11

Violet Weston, carn de tragèdia

'AGOST', 2010 i 2012

Anna Lizaran s'ha acomiadat dels escenaris amb una gran interpretació i fent el rècord d'espectadors del TNC (70.000) amb *Agost*. Violet Weston, la matriarca terrible d'aquesta obra de Tracy Letts, és un dels grans papers que el director Sergi Belbel li va regalar en la seva maduresa. Ens els últims anys li havia donat els personatges de l'entranyable i visceral Rosa Priore de *Dissabte, diumenge i dilluns*; la mare i la filla de *Forasters*, del mateix Belbel, i una altra mare grotesca, la Mme Kampf de l'adaptació teatral d'*El ball*, d'Irène Némirovsky.

08

10

06

L'espera inútil de Vladimir

'TOT ESPERANT GODOT', 1999

El rei Lear, Ariel, el jutge Azdak i Valère. De la mà dels seus directors més estimats -Lluís Pasqual, Ariel Garcia Valdés, Sergi Belbel i Oriol Broggi-, Anna Lizaran va encarnar al llarg de la seva carrera diversos personatges masculins. Un dels més sonats va ser el Vladimir a *Tot esperant Godot*, a les ordres de Pasqual.

12

Valère, només per a bèsties teatrals

'LA BÈTE', 2012

Valère, el comediant de carrer verborreic i egòlatra a *La Bete*, va ser l'últim paper d'Anna Lizaran. L'havia enllestit a les ordres de Belbel al TNC, però no el va poder arribar a estrenar. La va substituir Jordi Bosch, que va créixer com a actor al seu costat al Teatre Lliure i que es declara admirador de la seva vis còmica.

Colossal, monumental, immensa

Sergi Belbel descriu la genialitat d'Anna Lizaran abans que s'aixequi el teló

Opinió

SERGI BELBEL
DIRECTOR DEL TEATRE NACIONAL

La primera vegada que vaig tenir el privilegi de treballar amb l'Anna Lizaran va ser el 1998 al Teatre Romea amb la meua obra *Morir*. No va ser cap èxit, però la interpretació que l'Anna va fer del monòleg de la mare alcohòlica encara la recordo com si fos ahir. Crec que el dia de l'estrena li vaig dir que mai havia vist res meu interpretat de manera tan magistral.

No és fàcil parlar de la Lizaran (en teatre, quan anomenem una actriu amb l'article determinat davant el cognom -la Lizaran, com la Xirgu, l'Espert, la Sardà, etc.- automàticament se li atorga la categoria de primeríssima actriu), perquè com deia Pep Guardiola a propòsit de Messi (estic segur que a l'Anna li agrada la comparació, perquè és culer de cap a peus), s'escoten els qualificatius per descriure la seva feina: impressionant, extraordinària, colossal, monumental, descomunal, espaterrant, devastadora, immensa, aclaparadora, monstre escènic... són només els adjectius que els crítics han escrit sobre la seva última interpretació: la Violet Weston d'*Agost*, de Tracy Letts, al TNC. Evidentment, subscriu tots aquests adjectius. Però també n'hi atribuiria de no tan... *gruixuts*, de més *delicats*, com ara: sensible, tendra, amatent, carinyosa, protectora, detallista, perfeccionista, delicada, astuta, observadora i fins i tot... fràgil, malgrat la seva fortalesa. Em fa l'efecte que és aquesta barreja de gran personalitat i petits gestos o detalls del seu caràcter el que la fa una persona excepcional.

Cada obra que he fet amb l'Anna ha esdevingut una experiència única, irrepetible. Té la virtut de convertir un assaig en una *vivència*. M'atreveria a dir que el defecte més gran que té com a actriu és la seva incapacitat de fer *italianes*. M'explico. Anomenem una *italiana* aquell assaig superficial que serveix només per fer memòria del text i dels moviments, una mena de repetició, a càmera ràpida i sense entonacions,

Anna Lizaran i Sergi Belbel en l'entrega dels premis Butaca del novembre del 2011, en què *Agost* va aconseguir tres premis, entre els quals el de millor actriu. PACO AMATE

de les paraules i els moviments de l'obra. Doncs en les cinc obres que hem fet plegats, no hi ha hagut manera de fer una *italiana* amb ella. Fins i tot en aquesta mena d'assajos l'Anna necessita fer-ho de veritat, entregar-s'hi en cos i ànima.

No es conforma mai amb el que té. Sempre vol anar més enllà i per això arrossega sempre els que té al seu voltant. Perquè per a ella el teatre no és només una feina. És un acte sagrat, màgic, transcendental, al qual ella es lliura tota sencera, com una funambulista sense xarxa. No crec que existeixi a Catalunya una actriu més impúdica que ella, en el bon sentit de la paraula. I això és el que la fa especial, a ulls dels espectadors: no té manies absurdes de diva. Si ha de sortir desmanegada, ho fa sense problemes. Si ha de mostrar la part més fosca d'un personatge, ho fa sense contemplacions, mostrant-ne sense pietat les misèries, arrossegant-se pel fang i per la merda, si cal. A part de poder presumir de ser de les poques actrius de la seva categoria i de la seva edat que no s'ha fet res (artificial o de quirò-

Caràcter
"La barreja de gran personalitat i petits gestos delicats la fan excepcional"

Valentia
"No existeix actriu més impúdica que ella. No té absurdes manies de diva"

fan, per entendre'ns) ni a la cara ni al cos, també és de les poques, poquíssimes, que és capaç de mostrar aquesta part més morbosa, tèrbola i inquietant de l'existència humana.

Ens fa riure amb la seva sana desmesura. Ens fa plorar amb la seva exquisida sensibilitat. Toca igual de bé el que és gran que el que és petit. La tragèdia i la comèdia dramàtica. Per això, veure-la en un escenari es converteix sempre en una experiència difícil d'oblidar. Els que hem tingut el plaer i l'honor de treballar amb ella ho sabem. És evident que, com tothom, també té defectes. Però ara no us sabria dir quins, de veritat. Que a vegades és una mica mandrosa, potser. Però, en realitat, això no és ben bé un defecte per a qui s'agafa la feina com si li anés la vida. És el repòs del guerrer, absolutament necessari si vol rendir al cent per cent en la pròxima batalla.

Article publicat al suplement de l'ARA 'Time Out Cultura' el desembre del 2010

DAVID RUANO

Puc seguir gaudint

Opinió

SANTI FONDEVILA
CRÍTIC TEATRAL

Si veure-la a l'escenari era sempre un privilegi per a l'espectador, fer-ho durant els assajos d'una obra tenia un valor afegit impagable. La meua feina me'n va proporcionar alguns, d'aquests. Recordo especialment els de *Forasters*, de Sergi Belbel, en una sala del Teatre Nacional de Catalunya amb ella al llit on la mare agonitzava tot escridassant el seu entorn. Pausa. "És que m'ho passo tan bé", em deia quan li recordava les seves paraules de feia uns temps, potser anys, que deixaria el teatre. Tu? Mai ho faràs. "És que em canso". No filosofava, però deia el que pensava amb tota la naturalitat, perquè a la vida real no actuava. Vivia.

Privilegi fou també poder parlar amb ella de tu a tu i no necessàriament de teatre, essent-ne un crític. Tant se li'n fotia, perquè sabia que ens tenia hipnotitzats. Almenys a mi. I com diuen, el frec a frec, tot i que sigui breu, fa l'estimació, que es dona la mà amb l'admiració; i ambdós proporcionen moments d'aquella alegria que és com una carícia per al cos i l'ànima. I malgrat la seva mort, aquesta sensació, aquest dolç record el podem seguir sentint quan la capritxosa memòria ens porta alguna escena de les seves interpretacions o la trobada al vestíbul d'un teatre després d'una funció. Ara em ve la imatge d'*El ball* (ala foto)... Guau! I tot seguit la senyora gran de *Dues dones que ballen*. Mmm! Puc seguir gaudint. —

★ SABEN AQUEL QUE DIU...
PRODUCCIONES
presenta:

NOU ESPECTACLE

Reugenio

TOTS ELS DILLUNS 21 h.

Club Capitol Sala 2
Grup Balaña

Venta d'entrades:
elsabenaquelquedi.com ticketmaster IR3SC ATRAPALO.COM elcorteingles.es

Col·labora:
el Periódico ara.cat SPORT EmedeEme Teatre Out civit

Cultura i Espectacles

Comiat d'una de les grans de l'escena catalana

L'actriu Anna Lizaran no pot superar un càncer fulminant i deixa orfe el món teatral de la seva interpretació de gran potència estimada pel públic

Mor la 'bèstia' teatral

J. Bordes
BARCELONA

Tant teatre que tenia sobre les espatlles, però sobretot, tant que li quedava per fer. El director Sergi Belbel batejava Anna Lizaran com un monstre escènic, la bèstia del teatre a Catalunya. Per això ell mateix va decidir que ella interpretés el paper d'un actor, Valère, a *La Bête*. Pocs dies abans d'estrenar, una malaltia muscular li va impedir continuar. Lizaran ha mort a l'edat de 68 anys, quan, una setmana abans, ningú ho preveia. El diagnòstic del càncer és de fa pocs dies. Si dijous estudiaven quin pla executarien per atacar el càncer, divendres ja es va reconèixer que era irreversible. Avui, a partir de les dues del migdia s'obre la sala de vetlles al tanatori de les Corts. La cerimònia de comiat està anunciada per dilluns a les dotze del migdia, al mateix tanatori.

Amb la discreció amb què els actors els agrada viure quan són lluny dels escenaris (Lizaran disfrutava de la popularitat fins quan assistia a una funció de col·legues pel seu riure agraït i despreocupat), aquests darrers dies han estat molt durs per a familiars i companys íntims. Per això el seu comiat abans d'hora s'ha cobrat un punt més de crueltat. Lizaran, avui, és recordada, per exemple, per la seva actuació estel·lar a *Agost* (en què una mare amb càncer de boca escup tot l'odi i la ràbia cap a la seva família). No és casualitat. Perquè l'obra ha acaapat l'atenció les dues temporades que ha estat en cartell a la Sala Gran del

TNC, prorrogant fins al límit possible les temporades. També hauria estat molt celebrada la seva presència a *La Bête*, en què molts espectadors haurien pogut descobrir el paper de vis còmica d'una actriu, tota emoció, un vendaval a escena amb un magnetisme imparabile. Sense Lizaran, els actors catalans perdran el rumb de la brúixola. Perquè la seva pèrdua destarotará els corrents marins de la cartellera.

Joan Font:
"Era una nena amb ganes de projectes nous: no volia caure en cap rutina."

Anna Lizaran va treballar durant 40 anys a l'escenari, tot i que també es va deixar persuadir per la televisió i el cinema (sovint, en muntatges que molt tenen a veure amb un univers teatral, perquè eren adaptacions per a un cinema íntim de textos pujats a escena). El teatre ha estat el seu hàbitat natural. Fundadora de companyies històriques com ara la de Comediants (1972) i Teatre Lliure (1976), va arrencar en el teatre amb l'ànima de trobar nous camins d'interpretació. Formava part d'una generació, ànima de la transició, que buscava nous camins personals per trencar amb el teatre arcaic del moment a la cartellera barcelonina. El mim de Come-

dants, la formació a Le Cocq a París, i el respecte pels clàssics de Fabià Puigserver eren signes inequívocs de trencament.

Font –"sempre em deia que era el seu germà d'Olesa" afectuosament (Lizaran era veïna d'Esparreguera, dos municipis que sempre competeixen per presentar una *Passió* mi-

llor)– destaca la passió que posava en cada projecte: "Era una nena, amb ganes de projectes nous: no volia caure en cap rutina." Si en comèdia explotava un sentit de l'humor entranyable", en els seus personatges malvats "hi respirava una part humana".

Ahir, les dobles funcions del TNC (*Els nostres*

tigres beuen llet i *Ball de tantes*) van tenir un record per a l'actriu, amb una dedicatòria explícita al final de cada funció. També el Lliure va recordar-la en les dues funcions de *Los hijos se han dormido* a la sala Fabià Puigserver. Tot i que els actors d'aquest muntatge ja eren a escena quan entrava el públic, es van

apartar, quan ja era a punt d'arrencar l'espectacle, perquè baixés una pantalla on es va projectar la imatge de Lizaran. Són només dos exemples. També a la Sala Beckett hi havia previst dedicar-li un record al final de la funció. El director de Comediants, Joan Font, explicava a El Punt Avui, des

Comiat d'una de les grans de l'escena catalana

D'esquerra a dreta, i de dalt a baix: escenes d'Agost'; 'Dues dones que ballen'; en un assaig de 'La Bête' (que no va arribar a fer); rodant 'Forasters'; amb Sardà, Pons i Espert a 'Actrius', i amb Homar a 'El misantrop' ■ DAVID RUANO / ROS RIBAS / ANDREU PUIG / D. RUANO / ARXIU / TEATRE LLIURE

de Seattle, que també li volia dedicar l'estrena de *La Cenerentola* i Joan Pera també advertia que Lizaran seria present en la imminent estrena de *Sí, primer ministre*.

Era respectada per la professió i tenia una connexió fidel amb els espectadors. Des de la memòria de les primeres represen-

40 anys de carrera, arrelada al teatre, s'estronquen quan era a la plenitud com a actriu

tacions del Lliure dels espectadors més veterans, Lizaran sempre buscava la manera de renovar-se i de garantir una comunicació d'emocions diàfana amb l'espectador. Possiblement per això va obtenir fins a set premis Butaca (un guardó que vota el públic a partir d'una selecció prèvia): *Actrius* (en ca-

tegoria d'actriu al cine, 1996), *La primera noche de mi vida* (cine, 1998), *Escenes d'una execució* (2002), *Forasters* (2004), *Un matrimoni de Boston* (2005), *El ball* (2010) i *Agost* (2011).

Les seves quatre dècades d'amor a l'escenari han permès visualitzar-la com un dels referents, junt amb

Lluís Homar, de les produccions del Teatre Lliure. Sota aquest sostre va fer la major part de la carrera artística, atenent a direccions de Fabià Puigserver (*Les noces de Fígaro*, *La bona persona del Sezuan*, *Mahagonny...*), Lluís Pasqual (*Tot esperant Godot*, *L'hort dels cirerers*, *Al vostre gust*, *Un dels últims ves-*

pres de Carnaval, *Hamlet/La tempestat...*) i Pere Planel·la (*Dansa d'agost*, *El 30 d'abril*, *La Bella Helena*), entre molts d'altres. Al TNC, hi va treballar sovint amb Belbel (*Agost*, *El ball*, *Forasters...*). L'actriu Marta Marco, que hi va coincidir a *El cercle de guix caucasià*, recorda que va ser amb Lizaran que va començar a conèixer el teatre. La sorprèn, encara avui, com podia transmetre tantes emocions: "I que ho fes fàcil; per a mi sempre ha estat la millor actriu del món."

Entre els nombrosos premis que ha rebut destaquen: premi Margarida Xirgu (1982), premi Nacional de Teatre (1984), premi de l'Associació d'Actors i Directors per *El perquè de tot plegat* (1995), la Creu de Sant Jordi de la Generalitat (2000), premi Max per *Tot esperant Godot* (2001), premi de Teatre dels Premis Nacionals de Cultura per la seva trajectòria (2003), premi de la Crítica de Barcelona per *Un matrimoni de Boston*, (2007), Medalla del Treball President Macià (2008), premi Gaudí a la millor actriu del cinema per *Forasters* (2008).

Marta Marco:
"Tots els personatges els feia fàcils; per a mi sempre ha estat la millor"

Actriu molt sol·licitada, no es va prodigar gaire en la direcció escènica. Només va provar sort amb *Arsenic i puntes de coixí* i una sessió de *Paraula de poeta* dedicada a Joan Margarit. A la televisió, entre d'altres, ha participat en les sèries *Via Augusta*, *L'un per l'altre*, *La Mari*, *La Mari 2* i *Porca misèria*. En cinema, entre d'altres, ha intervingut en pel·lícules com ara *Herois*, de Pau Freixas; *Morir (o no)*, *Actrius*, *El perquè de tot plegat*, de Ventura Pons; *La primera noche de mi vida*, de Miguel Albaladejo; *La Celestina*, de Gerardo Vera; *Souvenir*, de Rosa Vergés; *Tacones lejanos*, de Pedro Almodóvar, i *La teranyina*, d'Antoni Verdaguer. ■

Comiat d'una de les grans de l'escena catalana

LESPIULADES

“D’Anna Lizaran es poden recordar tants i tants papers reeixits, però a mi em ve a la memòria aquella divertidíssima i múrria BELLA HELENA!”

@esprenulla JOAN LLUÍS BOZZO, DIRECTOR DE TEATRE

“Annita! Et guardarem dins la nostra memòria. A tu i als teus personatges. Un petó allà on siguis”

@AlexRigola ÀLEX RIGOLA, DIRECTOR DE TEATRE

“Demà [per avui] dedicarem les dues funcions a la gran Anna Lizaran [al TNC]. Serà un honor trepitjar el seu darrer escenari. Gràcies per tot...”

@espinosa_albert ALBERT ESPINOSA, AUTOR I DIRECTOR TEATRAL

“Annita... Gràcies per tant i tant i tant i tant i tant que ens deixes. Mai oblidaré la sentor de la teva Senyoreta Júlia al Lliure de Gràcia”

@marcmartinez MARC MARTÍNEZ, ACTOR

“Anna, gràcies per tots els bons moments teatrals i personals que ens has donat. No t’oblidarem. EPD Anna Lizaran”

@temporadaalta FESTIVAL TEMPORADA ALTA

“Ai..., quina pena més gran, que imprevist, i quants records ens deixes.... Bon viatge, Anna Lizaran...”

@ainacloset AINA CLOTET, ACTRIU

“De les interpretacions d’Anna Lizaran al cine, em quedo amb l’actriu de doblatge que plantava cara a la Sardà i l’Espert a ‘Actrius’. DEP”

@FilmBayona JA BAYONA, DIRECTOR DE CINEMA

“Em desperto amb la trista notícia de la mort d’Anna Lizaran. Maleït càncer! Fins quan aquesta impotència?”

@MainatJM JOSEP MARIA MAINAT, PRODUCTOR TELEVISIU I EXMEMBRE DE LA TRINCA

“Anna Lizaran, essència de @teatrelliure. Ara sí que ens has deixat estampats a la butaca! Tant que ens has donat! Tant que et devem! Un petó!”

@xgraset XAVIER GRASET, PERIODISTA

“Tristíssima notícia. La mort s’emporta la gran Anna Lizaran. Talent i coratge d’una vida sencera dedicada al teatre. Et trobarem a faltar”

@SilviabelB SILVIA BEL, ACTRIU

“Ha mort la gran actriu Anna Lizaran. Gran entre les grans. Adéu, amiga”

@juanechanove JUAN ECHANOVE, ACTOR

“Ha mort la gran Anna Lizaran. Fins aviat”

@pacoleonbarrios PACO LEÓN, ACTOR

“Mor Anna Lizaran; una pèrdua precipitada, en el seu moment de màxima esplendor, que ha commocionat el món del teatre i els espectadors”

@marquesagnes AGNÈS MARQUÈS, PERIODISTA

“Dol al teatre català. Ha mort una de les grans, la Lizaran. Quina gran putada...”

@queconovell QUECO NOVELL, ACTOR

“És teatre del més dolent que hagi marxat. Se la trobarà a faltar. #AnnaLizaran”

@tonipunti TONI PUNTÍ, PERIODISTA

“La biografia que no voldria fer serà el meu petit homenatge a l’argent viu, a l’afectuosa i riallera Annita que vaig conèixer”

@gemmaruiz_TV3 GEMMA RUIZ, PERIODISTA

Anna Lizaran, en primer pla, a ‘Tot esperant Godot’, al Teatre Lliure ■ ROS RIBAS

Els sectors institucional i cultural remarquen la important pèrdua

Gegantina, colossal

B. Salvà / J. Bordes
BARCELONA

Colossal, immensa, fràgil i alhora forta, inoblidable, apassionada, gegantina... No importava quin era el canal de comunicació, els adjectius es van multiplicar i repetir al llarg d’ahir. Intentaven posar paraules a la mort d’Anna Lizaran, tot i que va deixar muda molta gent amb qui havia compartit viatge.

Des del TNC i el Lliure, la mort va ser tan sentida que no hi va haver més que notes oficials. A mig matí, el Lliure va fer pública una nota en què la definia com a “tendra i immensa, apassionada i subtil, refinada i popular, dona i actriu tota d’una peça...”, i hi afegia que la recordaran en totes les seves interpretacions, “dramàtica o pallasa, esqueixada o amb aquella comicitat que no necessitava cap truc”.

El TNC va definir Lizaran com una “actriu colossal, grandíssima compa-

nya de professió i persona inoblidable”. “Els darrers anys –deia també la notavam tenir la sort immensa de poder-la gaudir al TNC i la seva petjada personal i professional seran impossibles d’esborrar.”

El president de la Generalitat, Artur Mas, va dir que “Catalunya li ha d’agrair les seves grans interpretacions i el seu compromís decisiu per crear un teatre més excel·lent”. El conseller de Cultura, Ferran Mascarell, va afirmar a Catalunya Ràdio que “estem parlant d’una de les més grans actrius

Oriol Broggi: “Persuadia el públic; quan apareixia, s’ho enduia tot. Serà molt recordada”

del nostre teatre, sense ànim d’exagerar. És una de les actrius grans, gegantines, que hem tingut a Catalunya”. Jordi Font, director general de l’Institut del Teatre, augurava que “el seu talent persistirà per sempre a la memòria col·lectiva de les generacions que han tingut el privilegi de gaudir-la. Lluny de tot vedetisme, ens ha deixat també la petja que deixen les grans persones”. Ventura Pons recordava a TV3 que “quan sortia a escena tot ho feia més gran; ens ha deixat la interpretació de les grans heroïnes del teatre contemporani”. Hi coincideix Oriol Broggi: “Persuadia el públic; quan apareixia, s’ho enduia tot. Serà molt recordada.” Joan Pera, que va treballar amb ella a *Forasters*, la defineix com “una persona extraordinària: trempada, alegre, optimista, d’una intel·ligència superior... Tota la gent del teatre la necessitarà sempre”. ■

Mirador

Imma Merino

Tota una vida al teatre

D iuen que, abans de morir, la ment projecta una mena de pel·lícula amb moments significats de la pròpia vida. Allò que sabem, en tot cas, és que la mort aliena excita la memòria: arran del traspàs d’Anna Lizaran, m’han revingut part de les millors experiències teatrals. Des dels inicis, perquè l’origen del meu amor pel teatre se’m fa indistriable de la Lizaran i del Teatre Lliure.

A l’una i a l’altre, tan vinculats, els vaig descobrir al Principal d’Olot quan, a finals dels anys setanta, el Lliure hi va fer una estada durant la qual vaig sentir la força expressiva de l’actriu a *La nit de les tribades*, un muntatge de Pere Planella de l’obra de Per-Olov Enquist que imagina com Strindberg va transfigurar a *La més forta* la relació amb una de les seves dones, Siri von Essen, i la d’aquesta amb l’actriu Maria David. Una revelació múltiple.

Després, vivint a Barcelona a prop del Lliure, vaig disfrutar d’Anna Lizaran en muntatges impagables de *La bella Helena*, *Al vostre gust* i *El balcó*, de Genet. També a l’*Operació Ubú*, de Boadella, en la qual era una dona de la neteja amb una escena memorable en uns lavabos. Van passar els anys. El Lliure va viure crisis i transformacions. Però, fos en aquest teatre o en un altre, assistir a una representació amb Lizaran era emocionant: sent tan teatral, traspuava vida. I així, doncs, la vaig recordar a *Un dels últims vespres de carnaval*, *Quartet*, *Tot esperant Godot* i, immensa Lubov Andreievna, *L’hort dels cirerers*. La mort d’Anna Lizaran fa que no veure-la mai més en un escenari sigui una certesa molt estranya, a més de trista. Tota una vida d’espectadora passa per ella, a qui ara també recordo malalta de càncer a la pel·lícula *Actrius*.

Cultura

Un buit al teatre

Consternació i tristesa per la mort d'Anna Lizaran

JUSTO BARRANCO
Barcelona

Consternació i tristesa. La notícia de la mort d'Anna Lizaran durant la nit de divendres a l'hospital Clínic als 68 anys a causa d'un càncer molt infreqüent va agafar a contrapeu a una comunitat teatral que, ja de matinada, omplia de missatges xarxes socials com Twitter per expressar el seu dolor i estupor per la desaparició sobtada de la gran actriu.

Lizaran, que les darreres temporades havia aconseguit amb una interpretació poderosa i magistral convertir l'obra *Agost* en

un fenomen de masses, arrossegava des de feia mesos un cansament i un malestar físic que, tot i que ja s'havia manifestat abans de l'estiu, a l'inici de la nova temporada la va obligar a haver d'abandonar el que havia de ser el seu nou paper estel·lar com a protagonista a l'obra *La Bête*. Davant els problemes de salut, el Teatre Nacional de Catalunya va decidir suspendre les primeres funcions de l'obra perquè l'actriu descansés. I a causa de la persistència dels problemes es van suspendre més funcions per poder fer-li proves mèdiques que permetessin un diagnòstic i decidir si Anna, l'Annita, com la coneixien els amics, podia afrontar una obra on el personatge tenia

L'ADÉU DE TOTS

Lizaran serà vetllada avui al tanatori de les Corts i demà es farà la cerimònia de comiat

EL COMIAT DEL LLIURE

"Vas tenir una generositat desbordant a escena però també a la vida"

monòlegs de més de 20 minuts. Al final, es va decidir que fos substituïda per Jordi Bosch, encara que llavors es creia que el principal problema de l'actriu era l'esgotament per haver protagonitzat *Agost* i després els assajos de *La Bête*. Tanmateix, el mal-estar va persistir i finalment va ser aquesta mateixa setmana quan van diagnosticar a Lizaran un càncer poc freqüent, un tumor a la regió sacra que posaria fi a la seva vida uns dies després.

Una desaparició inesperada que ha provocat la commoció generalitzada en què s'ha instal·lat el teatre català, amb mostres de dolor, afecte i gratitud extrema en tots els àmbits i tant a les xar-

xes socials com als teatres que ahir van celebrar funcions. Mostres que continuaran avui a partir de les 14 hores al tanatori de les Corts, on es vetllarà l'actriu i on demà al migdia tindrà lloc la cerimònia de comiat.

Nascuda a Esparreguera el 31 d'agost del 1944, la carrera artística de Lizaran forma part indissoluble de la història del teatre català, no només com una de les fundadores de Comediants el 1972, sinó sobretot com una de les impulsores amb Lluís Pasqual i Fabià Puigserver del Teatre Lliure el 1976, on l'actriu desenvoluparia bona part de la carrera i on la seva força, la seva sensibilitat, el seu humor i la seva incansable curiositat la convertirien en un

Fortalesa fràgil

SERGI BELBEL

La primera vegada que vaig tenir el privilegi de treballar amb l'Anna Lizaran va ser el 1998 al teatre Romea amb la meua obra *Morir*. No va ser cap èxit, però la interpretació que l'Anna va fer del monòleg de la mare alcohòlica encara la recordo com si fos ahir. Crec que el dia de l'estrena li vaig dir que mai no havia vist res meu interpretat d'una manera tan magistral. I, sens dubte, aquell monòleg interpretat per la

SERGI BELBEL, director del TNC, va escriure aquest perfil d'Anna Lizaran fa uns mesos per un homenatge a l'actriu

Lizaran va ser el germen d'una obra que vaig escriure anys més tard: *Forasters*, una obra que necessita una actriu com ella per no fracassar, tal com va acabar succeint el 2004 al TNC...

No és fàcil parlar de la Lizaran (en teatre, quan anomenem una actriu amb l'article determinat davant el cognom -la Lizaran, com la Xirgu, l'Espert, la Sardà, etc.- automàticament se li atorga la categoria de *primeríssima* actriu), perquè com deia en Pep Guardiola a propòsit d'en Messi (estic segur que a l'Anna li agradarà la comparació, perquè és culer de cap a peus), s'esgoten els qualificatius per descriure la seva feina: impressionant, extra-

ordinària, colossal, monumental, descomunal, espantosa, devastadora, immensa, aclaparadora, monstre escènic... són només els adjectius que els crítics han escrit sobre la seva última interpretació, la Violet Weston d'*Agost*, de Tracy Letts, al TNC.

Evidentment, subscriu tots aquests adjectius. L'Anna és tot això i molt més. Però, al marge de tota aquesta successió d'adjectius grandiloqüents, també n'hi atribuiria de no tan... *gruixuts*, de més *delicats*, com ara: sensible, tendra, amatent, afectuosa, protectora, detallista, perfeccionista, delicada, astuta, observadora i fins i tot... fràgil, malgrat la seva fortalesa. De fet, em fa l'efecte

que és aquesta barreja de *gran* personalitat i *petits* gestos i detalls del seu caràcter el que fa de la Lizaran una actriu, una persona excepcional.

M'agradaria poder-vos explicar amb exactitud com és treballar amb ella, compartir el procés de creació d'un espectacle amb una actriu de la seva categoria. Cada obra que he fet amb l'Anna ha esdevingut una experiència única, irrepètible. Ella té la virtut de convertir un assaig en una *vivència*. M'atreveria a dir que el defecte més gran que té l'Anna com a actriu és la seva incapacitat de fer *italianes*. M'explicaré. Anomenem una *italiana* aquell assaig *superficial* que serveix només per

fer memòria del text i dels moviments, una mena de repetició, a càmera ràpida i sense entonacions ni modulacions expressives, de les paraules i els moviments de l'obra.

Doncs bé, en les cinc obres que hem fet plegats, no hi ha hagut manera de fer una *italiana* (o un *assaig tècnic*, si ho preferiu) amb ella. Algun mecanisme dintre seu li impedeix de fer assajos superficials només per agafar seguretat i prou. Fins i tot en aquesta mena d'assajos l'Anna necessita fer-ho de veritat, entregar-s'hi en cos i ànima. És com si es resistís a considerar un assaig com una simple repetició. Ella ha de buscar, explorar en tots i cada un dels mo-

#tuitsdecultura

Ens ha marxat l'actriu més gran que ha donat el nostre teatre. Adéu, Anna.

@guillemclua
Guillem Clua Dramaturg

Anna Lizaran. No tinc paraules. Com donar-li ara des d'aquí les gràcies per ser fins al final una dona lliure i lluitadora. Adéu, Annita...

@peigs
Anna Pérez Pagès Periodista

Tristíssima notícia. La mort s'emporta la gran Lizaran. Talent i coratge d'una vida sencera dedicada al teatre. Et trobarem a faltar

@SilviabelB
Silvia Bel Actriu

Ai... Quina pena més gran, que imprevist, i quants records ens deixes... Bon viatge, Anna Lizaran...

@ainacloset
Aina Clotet Actriu

ria de la interpretació catalana, una actriu impressionant, amb una manera extraordinària d'interpretar que ja se situa entre els noms mítics del teatre català".

L'Institut del Teatre es va comprometre a preservar-ne el llegat, des del TNC van considerar "un honor haver-la tingut" i inevitablement el Lliure, on el director, Lluís Pasqual, ha patit la desaparició d'una germana, va emetre un comunicat titulat *Brindis per Annita*: "Per nosaltres sempre has estat i seràs l'Annita: per als altres, La Lizaran, amb majúscules. Tendra i immensa, apassionada i subtil, refinada i popular, dona i actriu tota d'una peça... et recordem en totes les teves interpretacions, dramàtica i

L'ELOGI D'ARTUR MAS "Sense ella, la trajectòria del teatre català no hauria estat la que és"

pallassa, punyent i amb aquella comicitat que no necessitava cap truc, deixant caure la rèplica contundent amb tota la intenció després d'una d'aquelles pauses que deixaven tothom expectant i que precedien primer el teu esclat i immediatament la resposta del públic. En papers petits i grans, el que tocava, ascendint inexorablement cap a creacions més grans (...) Però també escombrant i fent tota mena de feines en aquells primers anys, al *convenció* de Leopoldo Alas, i al camerino preparant-te per a la funció, posant-te el perfume que havies decidit que era l'idoni per aquell paper i cap més, fent un tragueta per acabar de posar-te en la pell del personatge i sortint disposada a menjar-te el món o, si més no, el públic d'aquella representació. Sempre amb aquella generositat desbordant, a l'escena però també a la vida, amb un compromís ferm però gens ostentós amb el Lliure, els teatres, el Teatre i la vida. I brindem, un cop més i sempre, per tu".●

LLEGIU ENTREVISTES I CRÍTQUES D'OBRES DE L'ACTRIU A
www.lavanguardia.com

referent de la interpretació. En un monstre escènic, en una de les grans dames del teatre a Catalunya, com han volgut recordar-la actors, directors i públic en les hores posteriors a la defunció.

I és que les mostres de dol han estat nombrosíssimes. El president de la Generalitat, Artur Mas, va expressar les seves condolences i va assenyalar que "sense ella, la trajectòria del teatre català, reconegut a tot el món, no hauria estat la que és. Ha interpretat el millor teatre català i internacional produït aquí". El conseller de Cultura, Ferran Mascarell, la va qualificar de "professional enorme, colossal. Els llibres la recordaran com un dels grans noms de tota la histò-

ments de l'assaig noves maneres, nous camins, nous racons encara per explorar dels personatges. No es conforma mai amb el que té. Sempre vol anar més enllà i per això arrossega sempre els que té al voltant (crec que per un actor, donar la rèplica a algú com ella és, també, una experiència inoblidable).

Perquè per ella el teatre no és només una feina. És un acte sagrat, màgic, transcendental, al qual ella es lliura tota sencera, com un funàmbul sense xarxa. No crec que existeixi a Catalunya una actriu més impúdica que ella, en el bon sentit de la paraula. I això és el que la fa realment especial, a ulls dels espectadors: no té manies absurdes de *diva*. Si ha de sortir desmanegada, ho fa sense problemes. Si ha de mostrar la part més fosca d'un personatge, ho fa sense contemplacions, mostrant-ne sen-

se pietat les misèries, arrossegant-se pel fang i per la merda, si cal. I això és el que la fa única i el que ens deixa sempre bocabadats: a part de poder presumir de ser de les poques actrius de la seva cate-

Fins i tot els assajos tècnics de les obres necessitava fer-los de veritat, entregar-s'hi en cos i ànima

goria i de la seva edat que *no s'ha fet res* (artificial, o *de quiròfan*, per entendre'ns) ni a la cara ni al cos, també és de les poques, poquíssimes, que és capaç de mostrar aquesta part més morbosa, tèrbola, i inquietant de l'existència humana. Ella aconsegueix, amb tots i

DAVID RUANO/TNC

Anna Lizaran en una escena de l'obra *El cercle de guix caucasià*

Des de dalt de tot

ANÀLISI

Joan-Anton Benach

Al'ànim dels companys del Nacional que, a l'octubre, al final de l'estrena de *La Bête*, li desitjaven una ràpida tornada als escenaris, hi havia l'esperança certa que Anna Lizaran podria reincorporar-se al teatre al cap de molt poques setmanes. Es deia, sense disposar de cap diagnòstic clar, que patia d'estrès a causa d'un treball excessiu. S'escampava, potser, una mentida piadosa per tal de tanquil·litzar tothom? O el cranc maligne és moltes vegades un assassí tan silenciosos que la medicina local encara no sap descobrir fins a les vigílies de la darrera mossegada mortal? Sigui com sigui, la mort de l'actriu ha sotraguejat el nostre món cultural amb la violència dels infortunis més dolorosos i inesperats.

Recordar Anna Lizaran (Esparreguera, 1944) és reviu una policroma, ingent desfilarada de personatges que van

del segle XVI fins ara mateix.

O totes les baules que lliguen la grandesa amb l'humilitat de la naturalesa humana representada. O, si es vol, una espectacular galeria de dones vibrants d'autenticitat, cadascuna, si ho recordem bé, amb un tret en comú: el llampegueig dels ulls que proclamaven la més convincent identificació de l'actriu amb la figura de ficció.

Membre de l'equip que va fundar el Teatre Lliure el desembre del 1976, al final de la segona temporada, Anna Lizaran era ja quelcom més que una promesa brillant: havia tastat l'esperit de sis grans clàssics -Brecht, Schnitzler, Büchner, Shakespeare, Ibsen i Marlowe- i esdevenia la nova, indiscutible actriu de caràcter del teatre català, la qual, de fet, se situava al capdavant d'una generació -molt més jove que la de Ferrándiz, Espert, Carulla, i tantes més- i que a partir dels anys noranta començaria a donar noms propis rellevants. Ella, la Lizaran, però, era la primera del postfranquisme. La primera i la dotada de les millors eines artístiques. Va ser simptomàtic que Josep Maria Flotats, vinculat encara al Théâtre de la Comédie la triés com a companya d'*Una jornada particular* d'Ettore Scola que es va estrenar al Condal el 1984. Anna Lizaran, en aquella obra, va ser una aplaudida Antonietta carregada de fills i de forta personalitat, "un himne a la dona -va dir Flotats- contraposat al paper de l'esposa que sofreix, resignada, la rutina i les infidelitats del marit".

Després d'haver compartit amb ella el repartiment de *La vida del rei Eduard II d'Anglaterra* de Christopher Marlowe (Lliure, maig del 1978), Flotats l'encertava, doncs, a veure Anna Lizaran com l'actriu que millor podia encarnar una figura de dona que no es deixava abassegar per les circumstàncies adverses. I com si l'actor hagués formulat alhora un pronòstic, aquest va ser el perfil caracterològic que, si la memòria

no m'enganya, sempre va ser al costat de l'actriu, llevat, esclar, quan la destrial de la reina Isabel, es disposava a tallar el cap i tots els trets personals de la seva Maria Estuard de Schiller.

La personalitat potent, i en tot cas, captivadora d'Anna Lizaran, ha recorregut, en efecte, un trajecte imponent al llarg de quasi quaranta anys de professió.

Les seves interpretacions han fascinat invariablement milers d'espectadors, tant en repartiments d'una certa discreció com en espectacles de molts personatges. La impressió que feia Lizaran enmig d'una escena molt poblada, era la de la dona que desafiava tothom amb la dialèctica encesa. Només cal recordar-la com a furiosa matriarca a *Agost*, la seva darrera obra al TNC. Val a dir que, però, en el teva/meva,

Les seves interpretacions han fascinat invariablement milers d'espectadors

en el duel estricte, l'actriu semblava gaudir especialment de la seguretat i capacitat de persuasió. Els combats amb Lluís Homar a *La senyoreta Júlia* i a *Quartet*, la mare intransigent d'*El ball*, la vella declinant a *Dues dones que ballen* o aquell memorable *Un matrimoni de Boston* de Mamet, amb Emma Vilarasau, han escrit a la biografia d'aquesta immensa intèrpret unes pàgines irrepetibles. Cal dir, a més a més, que des de 1976, i a la seva ombra benèfica, s'han fet i han crescut molt bones professionals a Catalunya.

I en primer lloc, potser, a aquestes correspon, junt amb el dolorós sentiment de pèrdua, l'agraïment per l'estímul i la lliçó que l'actriu desapareguda ha representat per a totes elles.●

En la mort d'Anna Lizaran

Ventura Pons

Quan la vaig conèixer em va dir el nom, dolçament però també amb una certa picardia: "Sóc l'Annita" i és com sempre s'ha fet dir. D'això aviat farà quaranta anys, en Franco ja havia agonitzat al llit, ja estava enterrat i la societat festejava els nous aires de llibertat, després de dècades de dictadura, és a dir, de no passar res, d'avorriment, de prohibicions i de muts i a la gàbia que arriben els de la porra i poca broma. Barcelona, als darrers anys setanta, bullia de ganes de viure, curulla d'energia i de creativitat.

L'Anna pertanyia a la fornada dels actors joves que s'havien preparat fora, tornava de cal mestre Lecoq a París, i va cridar l'atenció des del primer moment. Aportava un torrent d'emocions, de passió i d'energia que de seguida es van fer paleses. Es va posar des del primer moment al servei de l'aventura teatral que més ha significat per a la nostra ciutat: el Lliure d'en Fabià i d'en Lluís, de la Carlota i de l'Homar i dels seus primers fundadors. El Lliure, durant molts anys, va ser la casa de l'Annita, la seva manera d'entendre el món, la seva raó de viure. I sobretot la seva forma de realitzar-se, d'entrar de mica en mica en l'ànima de les grans heroïnes del teatre contemporani que, amb tant d'encert, anaven oferint-nos en la programació de la sala de Gràcia. I ella, que de seguida va ser la *prima donna* del local, ens servia els personatges amb sàfata de plata sota la batuta de Lluís Pasqual i d'en Fabià amb complicitat única, meravellosa.

L'any 1980 li vaig proposar un petit cameo a la meua primera pel·lícula de ficció, *El vicari d'Olot*. Amb l'Emili Teixidor, que és qui va escriure el guió, ens vam inventar una parella de monges: sor Mel·líflua (l'Annita la interpretava amb una petita perversió preconiliar) i la Mare Bigotis (la gran Mary Santpere més lloca tradicional) que van fer passar una bona estona als espectadors en aquella mena de bogeria col·lectiva.

V. PONS, director de cinema, va treballar cinc vegades amb Anna Lizaran

Una dona també de cine

va que va ser la pel·lícula. Al rodatge, en un moment de molta disbaixa i festa, vaig descobrir que la Lizaran, més enllà de la gran tràgica que ja apuntava, era una dona que es deixava endur per la gresca, terreny en el qual ningú no li feia ombra. La personificació de la *joie de vivre* que encomanava a qui se li atansés.

Van passar els anys, ella no era

LA FORMACIÓ

"L'Anna pertanyia a la fornada dels actors joves que s'havien preparat fora"

gaire amant de fer cinema. Potser perquè els escenaris cada cop eren més casa seva. S'hi sentia molt segura i els estimava per sobre de tot. O potser perquè arrossegava el descontentament de l'aventura de treballar amb el més internacional dels directors manxecs amb qui no va establir gaire sintonia. El teatre era el seu fort i qualsevol interpretació amb aquell punt èpic un pèl pujat "a l'estil Xirgu" que la caracteritzava era el seu territori preferit.

El fet és que no vaig poder oferir-li un nou paper fins el 1994 quan li vaig demanar un monòleg a càmera, un desafiament interpretatiu, a *El perquè de tot plegat*. Li va fer tanta il·lusió i sentia tanta responsabilitat, que el neguit la va fer arribar a rodar sense haver

dormit. Malgrat això, aquesta petita peça de cinc minuts romanirà com un exemple interpretatiu de primera. La dona submissa, amb la cara de l'Annita: la creació sublim de l'altre, un altre molt llunyà, però molt real. Curiosament, amb la humilitat que la caracteritzava, no li va donar la importància que jo veia en aquella feina tan fina. Recordo una conversa llarga, aturats al carrer Montseny: li demanava que no oblidés el cinema, creia que podia aportar-hi molt més, però la seva ceba era el teatre i la veritat és que cada dia ho feia millor i aquest fet encara la convertia en millor persona. Perquè la Lizaran era una gran persona, una gran companya d'una humanitat extraordinària i d'un sentit de l'humor com en poca gent he conegut. Vaig fer un viatge en cotxe tornant d'Oscà amb l'Annita i la Sardà, on, enlloc de parlar de la feina, la Lizaran ens va dissertar de com feia les bugades amb la rentadora cada dissabte a la tarda. Un dels moments més delirants de la meua vida, la Sardà hi va ajudar molt, el seu humor també és d'alt voltatge.

Del 1996 és *Actrius*. Esperonat per en Benet i Jornet vaig aconseguir reunir tres grans dives, l'Espert, la Sardà i l'Annita i una quarta, jove i potentíssima, la Mercè Pons, quin luxe! L'Annita, per poder estar prima, no menjava ni una fulla d'enciam amb una radicalitat obsessiva per controlar el físic. Si l'haguéssim enregistrat, en els descansos, les converses de les tres actrius, hores d'ara tindriem una peça sublim sobre la quotidianitat i el sentit de l'humor de les nostres tràgiques que és extraordinari. Aquesta va ser la primera vegada que l'Annita, moria en una pel·lícula meua, d'un càncer precisament, hi havia un moment esgarrifós, que encara em posa la pell de gallina, el monòleg al final del sopar on engegava a pastar fang les companyes.

No vam tornar a treballar fins al 1999 a *Morir (o no)* on moria i no moria empassant-se un munt de pastilles després d'haver fet un monòleg telefònic on es podia

esplaiar dramàticament molt més que en els dos treballs anteriors. La capacitat, molt brechtiana, d'entrar i sortir del personatge sovint deixava embadalits els membres de l'equip, quina manera de dominar el personatge!

No deixo de pensar en el sentit de la història del darrer cop que vam treballar plegats. *Forasters* és la meua adaptació del text d'en Sergi Belbel, creat conjuntament amb gran dolor amb l'Anna al TNC ja que ella hi abocava tot el trauma i l'angoixa per la pèrdua, a causa d'un maleït càncer, de la seva germana Lola. En el rodatge, aquest record quasi fantasmal, va tornar a surar quan recreàvem les dues morts paral·leles de mare i filla, els dos personatges que l'Annita interpretava. Maleït càncer! Fa angoixa pensar com ella ha tornat a viure en la seva pell, en la seva mort allò que havia interpretat d'una manera tan sublim, buscant les emocions nascudes del

MÉS ENLLÀ DEL TEATRE

"Era una gran persona, una gran companya d'una humanitat extraordinària"

patiment, del dolor, que només es poden explicar quan tens una categoria humana excepcional com tenia l'Anna i que amagava darrere d'una quotidiana humilitat. Una qualitat que només els i les molt grans ens ensenyen.

Ja no podrem tornar a treballar mai més. De fet va caure d'un repartiment fa poc amb gran pena per les dues parts, ens teníem ganes, anàvem entrant molt bé, cada cop millor, l'un a l'altre. Recordar l'Anna a casa, quan convalescent de la meua tercera operació de columna em venia a fer una estona de companyia i em duia aigua mineral "de firma" i un *jabugo* de glòria. I em feia riure molt. I la recordaré com les sis dones que ha creat en les cinc vegades que hem gaudit junts de les nostres pel·lícules.

L'Annita Lizaran, quin gran personatge! La seva absència ha sigut tan ràpida que, sincerament, no me'n sé avenir. ●

Anna Lizaran en una imatge de *Morir (o no)*

ARXIU

Mutis en tres actes de la Lizaran

1 Vaig anar a buscar en Lluís Pasqual amb el cotxe. Tocava dinar a casa de la Lizaran. En Lluís li portava Flors, jo, imbècil de mi, res, només nervis i admiració. Era un diner de feina. *The lady in the van* (La dama de la furgoneta), una novel·la curta d'Alan Bennet que jo havia d'adaptar i dirigir. Li anava com l'anell al dit a l'Anna. Bé, ella feia que tot li anés com l'anell al dit, el que passa és que en aquest projecte tot encaixava especialment. Quan vam arribar, l'Anna era a la cuina preparant no sé quin peix. Amb aquella vida i alegria que li sortia pels ulls, ens va despatxar al pati fins que acabés de cuinar.

P. MIRÓ, director teatral, anava a dirigir Lizaran a *'La dama de la furgoneta'*

El pati era ple de plantes i flors que l'Anna mimava com mimava qualsevol dels textos que representava. No, no em posaré tou, ni pastel, a ella no li escau aquest to, disculpeu. Va arribar amb el peix. Però abans hi havia mongetes. El tema de les mongetes va donar molt de si. Dues de les figures més importants del teatre català (Pasqual/Lizaran) parlant de mongetes verdes i de l'oli i del pa... No tenia preu, tot allò... Després de les mongetes, van venir la política, l'economia i finalment el teatre, sempre el teatre... Però tant en Lluís com l'Anna parlaven de teatre com de les mongetes, amb una simplicitat i una saviesa que em fascinaven. No faré veure que la coneixia molt, però crec que ens vam caure bé, i del que estic del tot segur és que ella

tenia moltes ganes de fer *La dama de la furgoneta*, moltes. La volia fer sí o sí. Encara que fos asseguda. Després de *La Bête*, i d'*Agost*, li venia molt de gust tornar al Lliure del Pasqual, amb un

"Ella tenia moltes ganes de fer 'La dama de la furgoneta'. La volia fer sí o sí. Encara que fos asseguda"

projecte petit que ella, evidentment, faria gran.

2. Divendres, 11 de gener, a les cinc de la matinada, va morir a Roma una gran actriu italiana. Te-

nia quasi 70 anys, Mariangela Melato. Tot el món del teatre italià estava tocadet. Un home del Piccolo de Milà que coneix força bé Barcelona em deia que la Melato, perquè me'n fes una idea, "vindria a ser com la vostra Lizaran" (de veritat que va anar així)... Aquest dissabte al matí, després d'haver-me assabentat del mutis de l'Anna, fent el cafè necessitava compartir el meu estat de xoc amb algú. Li explicava al productor italià, també al de premsa, això de l'Anna. L'Angelo Curti, el productor, amb una mirada de murri m'ha dit que potser allà dalt han de fer una funció i necessiten les millors...

3. Sóc a Milà. En una petita habitació d'hotel. I encara estic en estat de xoc. Divendres vaig so-

par una pizza amb salami picant, dues cerveses, una grappa... Vaig riure molt, però quan vaig arribar a la meua diminuta i romàntica cambra milanesa, el meu amic Marc Artigau em va fer arribar la notícia per whatsapp... "Perdona que t'escrigui tan tard, però acabo de llegir que l'Anna Lizaran...". Ell estava en estat de xoc també... Aquest matí/matinada els facebook, els tweets, els telèfons... Tot estava en estat de xoc... Aquest mutis inesperat que ha fet l'Anna és com quan ella sortia de l'escenari, et provocava una barreja d'emocions molt intenses, te la volies endur a casa. Ara ha sortit de l'escenari i sembla que no sortirà a saludar. Crec que ens hauríem de posar dempeus i aplaudir.

PAU MIRÓ

E/M/2

Capital cultural / 48

Marsella,
luminosa
y enfebrecida

LUTO EN LA ESCENA

La gran dama de los escenarios catalanes fallece a causa de un cáncer a los 68 años

Anna Lizaran, puro teatro

NÚRIA CUADRADO / Barcelona

Tan grande, que pudo ser cientos. Y todas, grandes. Para algunos Anna Lizaran siempre vestirá las plumas de *La bella Helena*, pero otros la recordarán como aquella Madame de Merteuil que tanto y tan bien jugaba con los sentimientos de un joven Valmont. Los más jóvenes creerán que siempre fue la Violet Weston de *Agost*, mientras que otros dirán que también fue Ariel, que también fue Lear; o que supo calzarse los *Tacones lejanos* que diseñó para la pantalla Pedro Almodóvar.

Anna Lizaran fue todas y fue todos. Porque si era grande aún se crecía más cuando se subía a las tablas de un teatro: durante años, muchos, casi todos, a las tablas del Lliure; pero, desde hace un tiempo, también a las del Nacional. Ya no las volverá a recorrer. Ya no volverá a salir a saludar al final de una de sus interpretaciones, apasionada y apasionante, para cosechar los aplausos. Aunque su público, fiel, seguirá rendido a sus pies. Como siempre.

Sigue en **página 44**

Anna Lizaran, en 1979, en 'La bella Helena', uno de sus primeros papeles en el Lliure. / EL MUNDO

LUTO EN LA ESCENA

● Abandonó los ensayos de 'La Bête' el pasado septiembre

● Creadores como Echanove, Rigola o Bayona valoran su arte

Viene de **página 43**

Anna Lizaran, la gran dama del teatro catalán, la actriz que supo enamorar a varias generaciones, que les llevó a la risa o al llanto, que les adentró en los caminos de la comedia y del drama, falleció en las primeras horas de la madrugada de ayer, a los 68 años, víctima de un cáncer, la misma enfermedad que ya hace unos años se cobró también la vida de su hermana, Lola, también atrapada por la fiebre del teatro, que las dos conocieron desde niñas en su Esparreguera natal. El funeral por la actriz se oficiará mañana al mediodía en el tanatorio de Les Corts, el mismo recinto donde, desde esta tarde, se podrá velar el cadáver de la actriz.

Anna Lizaran, La Lizaran (coronada con ese artículo con que tan sólo se distingue a las más grandes: La Xirgu, La Espert...), hace ya unos meses que estaba enferma, aunque nadie pensaba que su enfermedad

era el cáncer hasta hace sólo unas pocas semanas. Cuando ensayaba *La Bête*, a las órdenes de Sergi Belbel, para el escenario del Teatre Nacional de Catalunya (TNC), empezó a perder esa fuerza que siempre la había hecho indomable (dentro y fuera de la escena); y tuvo que decidir, a sólo unos pocos días del estreno, pocos minutos antes de que presentara el espectáculo a la prensa, que dejaba la función, que abandonaba ese papel *bestial* que la hubiera vuelto a coronar como reina para el público y para la crítica. Sergi Belbel retomó el espectáculo con Jordi Bosch en el papel que había reservado para la actriz, pero confiaba en que lo podría remontar más adelante con Lizaran. Y fue mientras trataba esa fatiga, mientras los médicos intentaban determinar las causas, cuando, ingresada en el Clínic, apareció lo otro, el cáncer, que en la madrugada de ayer se la llevó y, con ella, a buena parte de la historia reciente del teatro catalán.

Anoche, tanto las funciones del Lliure como del Nacional fueron para Anna Lizaran: para ella los aplausos, por ella las lágrimas... porque la mayor parte de sus compañeros se quedaron faltos de palabras. Desde el Lliure, el teatro que ella fundó –la aventura de cuatro francotiradores locos abanderada por Fabià Puigserver y Lluís Pasqual a la que Lizaran se unió– emitieron un comunicado resumiendo tantos años compartidos y tanto daño por la ausencia. «Para nosotros siempre has sido y siempre serás Annita; para los otros, La Lizaran, con todas las mayúsculas. Tierna e inmensa, apasionada y sutil, refinada y popular, mujer y actriz de una pieza... te recordamos en todas tus interpreta-

Actriz proteica

JAVIER VILLÁN

De un puto cáncer y a los 68 años, ha muerto Anna Lizaran, una grande del teatro, cofundadora de Comediants y el Lliure, y participe de otras aventuras como el Teatre Nacional de Catalunya. Es decir, que el teatro en catalán, de proyección universal, no se entiende sin ella. El teatro en castellano siempre la recibió como a una estrella indiscutible. En una actriz 68 años no es edad para la muerte. Nunca es tiempo para morir y para un artista menos, por indestructible y plena que sea su aureola. El gran Caneja decía que aprendió a pintar a los 70 años. Y ya en la farándula, María Jesús Valdés dio lo mejor como gran dama, cargada de años; Rafael Rivelles, primero, y Paco Rabal después, afirmaban que empezaron a ser mejores cuando la edad ya no les obligaba a ser galanes. Lizaran ha sido gran actriz siempre y su personalidad seguirá marcando a las nuevas generaciones. Pero de estos testimonios cualificados puede deducirse lo que le esperaba. Recordaré por siempre jamás amén su Vladimiro de *Esperando a Godot*; en él, como en tantas otras, vertía, depurado y quintaesenciado, el oficio y el virtuosismo del mimo que aprendió de Lecoq, en París.

ciones, dramática o payasa, rota o con aquella comicidad que no precisa de trucos...». En el Lliure la recordaban como mujer y como actriz, pero sobre todo como compañera y como amiga. «Siempre con aquella generosidad desbordante en la escena pero también en la vida, con un compromiso firme pero nada ostentoso con el Teatre Lliure, con los teatros, el Teatro y la vida. Y brindamos, otra vez y siempre, por ti».

Si Lizaran dejó en el Lliure noches inolvidables (desde *Camí de nit*, *La Bella Helena*, *Tot esperant a Godot*, *Un dels últims vespres de carnaval* o *Les noces de Figaro* –muchas de las piezas a las ódenes de Fabià y de Pasqual–), sus últimos éxitos (*Agost* o *Dissabte, diumenge i dilluns*) le han llegado en el Nacional y de la mano de Sergi Belbel, quien en más de una ocasión la ha definido como «impresionante, ex-

En Madrid no pudimos verla con la frecuencia que pudieron verla en Barcelona, pero nunca faltó a grandes citas, a acontecimientos que ella hacía memorables. Era de esas actrices que los aficionados al teatro podían seguir en sus estrenos de distinto pelaje y condición donde fuera que se produjeran: como los aficionados taurinos con los toreros de cartel. Sus interpretaciones rebasaron fronteras. En su currículo de oro, personajes como *Madame de Merteuil* de *Quartet*, *Ariel*, de *La tempestad*, *La noche de las tribadas* y muchos de los que citan en su obituario. Las características de su personalidad de actriz pueden reflejarse en lo que hemos dado en llamar, por pereza mental, con un horrible palabro, versatilidad. Era más que una versátil. Es preferible decir una actriz proteica, que cambia de naturaleza sin dejar de ser ella: desde la comedia hasta la tragedia y el drama. Cuando hacía reír, su registro cómico era insuperable y cuando necesitaba emocionar, su vena dramática también. Para su funeral pónganse ustedes, una nariz roja de payaso y sus zapatones, un vestido de dama encopetada o los ropajes suntuarios de Shakespeare. Y como en la canción de Serrat, pónganla mirando al Mediterráneo: el mar de la cultura.

traordinaria, colosal, monumental, descomunal, devastadora, inmensa, monstruo escénico... Porque para ella el teatro no es sólo un trabajo. Es un acto sagrado, mágico, transcendental, al que se libra entera, como una funambulista sin red». Ayer, desde este escenario, la recordaban como «grandísima compañera de profesión y persona inolvidable. En los últimos años hemos tenido la suerte inmensa de poderla

Siempre nos quedará su energía

MARÍA JOSÉ RAGUÉ

No sé si la palabra es consternación, dolor, impotencia; o, quizá, deba decir que cuando me he enterado de la muerte de Anna Lizaran, me ha parecido que el mundo se hundía bajo mis pies. La Lizarán no era solamente la gran actriz del teatro catalán de los últimos 40 o 50 años, era sobre todo la fuerza del teatro, la energía arrolladora de un ser vivo sobre el escenario, la potencia elevada al máximo de una humanidad desbordante que llenaba todos los teatros, todos los espacios y cuya luz era tal, que en medio de una multitud abigarrada, no podía pasar desapercibida. Quizá por esto ha fallecido tan pronto, quizá nunca había mesurado la energía que desprendía. Nos la dio siempre sin regatear esfuerzos. Ayer se le terminó. Y el teatro se ha quedado solo.

Sólo tuve trato personal con ella los días que coincidimos en Ciutadella (Menorca) formando ambas parte del jurado del Premi Born. Fueron días de conversaciones llenas de alegría, de disfrute de la naturaleza y de los encantos de la ciudad. Pero la fuerza de carácter de Anna se mostró en las deliberaciones. No coincidíamos en cuál tenía que ser la obra ganadora y los otros dos miembros del jurado también se dividieron en dos. La reunión duró cinco horas para acabar con un *ex-aequo*: a Anna no la convenía nadie (ni a mí tampoco, claro). Pero su vitalidad y su alegría siguió mostrándose en todo momento. Siempre. Hasta que se acabó aquel encuentro. Hasta que ayer se acabó su vida.

Cuando la pasada primavera salí de ver *Agost*, me quedé pensando con qué otra gran actriz podía compararse a Anna Lizaran, y me resultaba imposible encontrarla porque ninguna de las grandes actrices míticas tenía la doble vertiente de Anna, la de ser trágica y también cómica, la de abarcar todos los registros de la interpretación. Cuando Anna salía a escena, parecía sacar de sus vísceras al personaje, para convertirse en él y vivirlo con plenitud, ya fuera éste trágico o cómico. Y sin embargo, su interpretación no era intuitiva, sino que sabía muy bien lo que hacía en todo momento y lo medía, según su buen criterio, para deslumbrarnos a todos. Era como el *clown brechtiano* que parecía llevar siempre dentro y que externalizaba en sus papeles de grandísima actriz.

Hay una frase de Lecoq que ella pronunció en una entrevista (el 11 de mayo de 2005): «El teatro no es como la vida y no hay que imitarla, hay que darle una pátina de magia, crear una mentira creíble y rellenarlo todo con algo; y siempre, que el espectador sepa que estás jugando». Li-

zaran ha jugado con el teatro para hacer de él algo que llevaba dentro. Desde siempre, desde antes seguramente de hacer la Virgen en la *Passió* de Esparraguera, la ciudad en la que nació en 1944, hoy de riguroso luto.

No sabría qué espectáculos citar como los «grandes» de Anna, porque todos lo fueron. Impactante fue para mí *Leonci i Lena*, en 1979; o *La nit de les tribades*, en 1978. Fantástica dándole la réplica a Josep Maria Flotats en *Una jornada particular*, en el

teatro Condal, en 1984. *La bona persona de Sezuán*, en el Mercat de les Flors, en 1988, fue una creación a la altura de las mejores.

Impactante en *Quartet*, emocionante en la despedida del Lliure de Gràcia, que ella había también inaugurado con su «Adéu, estimada casa», las palabras de *L'hort dels cirerers*, que a todos nos sobrecogían llenando todo el espacio del teatro, del escenario del Lliure, «avasallando» al público en *Un matrimoni*

escondidamente desvalida, a ese fantasma deformado que ya no puede vertebrar una estructura familiar que se rompe. Y ese final casi premonitorio, la soledad de la matriarca que sólo está paliada por la frase de la criada india: «This is the way the world ends». Así acaba el mundo.

Anna Lizaran tenía que protagonizar *La Bête*, el último espectáculo dirigido por Sergi Belbel al frente del Teatre Nacional de Catalunya (TNC). Estuvo ensayándolo en septiembre, pero tu-

Una escena de 'El cercle de guix caucasià', que presentó en el Teatre Nacional en 2008.
EL MUNDO

ver y disfrutar en el TNC y su magia, su huella personal y profesional, serán imposibles de borrar».

Pocas veces son tantos quienes coinciden en señalar la grandeza ajena como con la de Anna Lizaran. Y las redes sociales, ayer, volvieron a convertirse en enorme libro de condolencias. Desde ahí llegaba el sentir de Àlex Rigola, anterior director del Lliure («Te guardaremos en nuestra memoria. A ti y a tus personajes. Un beso allá donde estés»), de Joan Lluís Bozzo (quien la recordaba como La Bella Helena), de Juan Antonio Bayona (que escogía su papel en *Actrices*, de Ventura Pons, donde interpretaba a una «actriz de doblaje que le plantaba cara a sardà y Espert»), del director Joan Ollé («se lo tomaba todo muy en serio, pero nadie lo habría dicho porque lo hacía todo fácil»), del actor y director sevillano Paco León («ha muerto la gran Anna Lizaran. Hasta siempre»), de Juan Echanove: «Grande entre las grandes. Hasta siempre amiga!»; o de Albert Espinosa, quien ahora pisa las tablas del Nacional: «Será un honor pisar su último escenario. Gracias por todo».

También agradeció su trabajo el presidente de la Generalitat, Artur Mas («sin ella, la trayectoria del teatro catalán no hubiera sido la que es»), pero lo que Lizaran, sin duda, más habría apreciado son los miles de mensajes de miles de ciudadanos anónimos que con ella aprendieron a amar el teatro. Todavía resuenan los aplausos.

Obituario en página 26

Arriba, Lizaran en 'La nit de les tribades' en el Lliure; abajo, en 'El ball', en el Teatre Nacional. / EL MUNDO

de Boston. Podría seguir citando todos los espectáculos (y también todas las películas) en las que participó. Su gran despedida del teatro y de la vida fue *Agost*, interpretando a esa mujer llena de rabia y de dolor, monstruo de dominación pero

vo que abandonar, incapacitada ya por la enfermedad. El día del estreno, todos los actores mostraron un gran cartel en el que leíamos «Anna, t'esperem». Pero ya no podemos esperarla. Ha pasado ya como protagonista a la Historia del Teatro Catalán.

Luto colectivo por Anna Lizaran

La muerte de la actriz provoca una oleada de consternación

J. ANTÓN, Barcelona

La muerte de la actriz y directora Anna Lizaran en la medianoche del viernes provocó ayer una oleada de consternación en el ámbito de la escena, el mundo cultural y la sociedad catalana en su globalidad. A la tristeza por la pérdida de una intérprete colosal, muy popular e inmensamente querida, se ha añadido el impacto de lo imprevisto —para la mayoría— de su desaparición. Los testimonios de cariño y duelo fueron continuados. El velatorio de la actriz, fallecida a causa de un cáncer en el hospital Clínic de Barcelona a los 68 años, tendrá lugar hoy a partir de las 14 horas en el Tanatorio de les Corts y el lunes a las 12 h se celebrará la ceremonia de despedida en el mismo recinto.

El presidente de la Generalitat de Cataluña, Artur Mas, en un largo y minucioso comunicado, calificó a la Lizaran como “una de las más grandes actrices que ha tenido nuestro país” y afirmó que “Cataluña le ha de agradecer sus grandes interpretaciones y su compromiso decisi-

vo para crear un teatro más excelente”. Mas, en singular papel de especialista teatral, aseguró que “sin ella la historia del teatro catalán, reconocido en todo el mundo, no habría sido la que es” y subrayó el hecho de que Lizaran “protagonizó la obra más vista de la historia de la escena catalana, *Agost*, de Sergi Belbel”.

Brindis por Anita

El Teatre Lliure, la casa madre de la experiencia profesional y vital de Anna Lizaran, propuso en un comunicado “un brindis per a l'Annita” —la manera afectuosa en que se la llamaba— y la evocó “tierna, inmensa, apasionada y sutil, refinada y popular, mujer y actriz toda de una pieza”. Recordó asimismo su compromiso con los muchos papeles, su forma de vivirlos intensamente y también cómo en el camerino se preparaba poniéndose el perfume que había decidido que era el idóneo para su persona. “Siempre con aquella generosidad desbordante, en el escenario, pero también en la vi-

da, con un compromiso firme pero nada ostentoso con el Teatre Lliure, los teatros, el Teatro y la vida”.

Entre las primeras reacciones, la de Joan Font, de Comediants, de gira en Sidney, grupo del que la Lizaran fue fundadora. “Era una pasada de mujer, vivía en un continuo aprendizaje, una compañera maravillosa y un monstruo de la escena”. Otras voces destacaron cómo a lo largo de su carrera la actriz trabajó con directores de diferentes generaciones. Se recaló la atracción que su solo nombre ejercía en el público: “ir a ver a la Lizaran” era motivo suficiente para acudir al teatro.

Albert Espinosa, autor y director de la obra que se representa actualmente en la Sala Gran del Teatre Nacional de Catalunya (TNC), donde la actriz hizo tantos grandes papeles, dedicó a Anna Lizaran la función de anoche, “en el último escenario que pisó” (la actriz estuvo ensayando *La Bête* hasta casi su estreno en octubre, pero hubo de abandonar, ya falta de fuerzas). Mario Gas, desde Buenos Aires, donde

Anna Lizaran. / DAVID RUANO

estrenó el jueves *El veneno del Teatro* —un buen título para ponerle a la vida de la Lizaran— envió un mensaje en su recuerdo: “Se nos ha ido prematuramente una gran actriz. Una de las grandes. Y una gran personalidad. Alguien muy admirado, respetado y querido. Una persona apasionada por su arte y muy cercana a sus amigos. Anna Lizaran. La Lizaran. Una compañera a la que será muy difícil olvidar

personal y artísticamente, aunque siempre estará entre nosotros. Irrepetible. Ahora estamos demasiado golpeados por la noticia para añadir nada más. Tan solo el dolor que nos produce su pérdida y la alegría de haberla conocido. Hasta siempre Anna”.

El consejero de Cultura de la Generalitat, Ferran Mascarell, recordó por su parte a Anna Lizaran como “una profesional enorme, colosal (...) una actriz impresionante con una manera extraordinaria de interpretar que ya se sitúa al lado de los nombres míticos del teatro catalán”, y añadió: “Personalmente, las interpretaciones de Anna Lizaran han sido para mí un estímulo para amar y aficionarme al teatro catalán y universal de todos los tiempos”.

El teniente de alcalde de Cultura del Ayuntamiento de Barcelona, Jaume Siurana, consideró a la actriz “un ejemplo y una referencia para la cultura del país”, recordó su vinculación a los teatros de la ciudad y el hecho de que ganó en 2005 el Premi Ciutat de Barcelona de Artes Escénicas por *Un matrimoni de Boston*.

MÁS INFORMACIÓN EN LA PÁGINA 49

Mirades

La passió inesgotable

Fotografia: Francesc Melcion

Amb la sobtada mort d'Anna Lizaran, l'escena catalana perd un dels seus grans referents, una actriu de talent i passió, molt estimada pel públic. Quan s'abai-xava el teló, es dedicava amb entrega a les seves altres passions, com l'hortet que tenia a casa -foto-, l'afició pel Barça i jugar al pòquer amb els amics.

ara.cat

13-01-2013

El millor fotoperiodisme al teu iPad. Descarrega't l'aplicació gratuïta de l'aramirades

Cultures

TEATRE | MÚSICA | LLETRES | DANSA | ART | TRADICIONS | CINE | TELEVISIÓ

L'ADÉU D'UNA DAMA DEL TEATRE ► Anna Lizaran va morir divendres a la nit a l'Hospital Clínic de Barcelona com a conseqüència d'un càncer que li van diagnosticar fa poques setmanes. Lizaran va representar unes quaranta obres de teatre i més d'una dotzena de pel·lícules, a les ordres de Pedro Almodóvar i Ventura Pons, a banda de la seva participació en diverses sèries de televisió, com «Porca Misèria».

La mort d'Anna Lizaran commou Esparreguera i deixa orfe del seu talent l'escena catalana

► La Passió ja estudia posar el nom de l'actriu a la sala petita de l'històric teatre com a homenatge permanent

ISAAC DOMÈNECH | ESPARREGUERA

■ La mort la matinada de dissabte de l'actriu Anna Lizaran va provocar ahir un lament unànime de la cultura nacional i, molt especialment, del seu poble natal, Esparreguera, on ahir mateix ja es promovia posar el seu nom a la sala petita del teatre de la Passió com a homenatge perpetu a l'artista. La desaparició va generar moltes reaccions, com la del President de la Generalitat, Artur Mas, que va qualificar l'actriu «com una de les figures de l'escena artística de Catalunya» i «una ambaixadora única del teatre i la cultura».

Anna Lizaran va morir divendres a la nit al Clínic de Barcelona als 68 anys a causa d'un càncer que li va ser diagnosticat fa poques setmanes. La veterana intèrpret, amb més de quaranta anys de carrera escènica, va haver de cancel·lar el seu paper protagonista a *La Bête* l'octubre passat pel seu estat de salut. L'últim paper dalt d'un escenari va ser l'èxit més vist del TNC, on interpretava la matriarca d'*Agost*. El Teatre Lliure va informar en un comunicat que avui romandrà obert el velatori al barceloní Tanatori de les Corts i que l'enterrament tindrà lloc demà, dilluns, a les 12 del migdia.

Lizaran, nascuda a Esparreguera el 31 d'agost del 1944, va estudiar teatre al Centre d'Estudis Experimentals Barcelona i després va estar un parell d'anys a París, formant-se al costat del mim Jacques Lecoq. En la seva llarga trajectòria hi consta haver actuat a la Passió d'Esparreguera, ser una dels primers membres d'Els Comediants i fundadora del Teatre Lliure. L'esparreguerina deixa prop d'una quarantena d'obres de teatre, una dotzena de pel·lícules i la seva participació en deu sèries de televisió. La seva vocació pel teatre li venia de família, ja que era germana de Lola Lizaran (1932-2003) que va ser una gran actriu de teatre i televisió que va morir als 71 anys víctima també d'un càncer.

En la llarga trajectòria artística d'Anna Lizaran hi ha moltes obres de teatre i grans èxits, com *La bella Helena* (1979) i *Tot esperant Go-*

Anna Lizaran amb el Premi Gaudí a millor actriu de l'any 2010

dot (1999), que es va escenificar, entre d'altres escenaris, al Conservatori de Manresa. També hi ha altres obres importants com *L'hort dels cirerers* (2000) i *Agost* (2010). Pel que fa al cinema va participar en moltes de les pel·lícules del director català Ventura Pons, com *El vicari d'Olot* (1980), *Actrius* (1997) i *Forasters* (2009). També va aparèixer a *Tacones lejanos* (1991), de Pedro Almodóvar, i la seva darrera aparició a la gran pantalla va ser a *Herois* (2010), de Pau Freixas. A la televisió va treballar a sèries de TV3 com *Estació d'enllaç* (1997) i *Porca Misèria* (2006-07).

Les reaccions a la mort de la popular actriu esparreguerina no es van fer esperar des de tots els àmbits. El President de la Generalitat, Artur Mas, en un comunicat va agrair «el seu compromís decisiu per crear un teatre més excel·lent». Des del TNC va ser definida com «una actriu colossal, grandíssima

Una trajectòria plena de premis

► Anna Lizaran ha estat una actriu que ha deixat una gran empremta amb papers memorables per als espectadors catalans i que gràcies a ells ha rebut nombrosos premis al llarg de la seva carrera. De fet, a la llista de guardons destaquen els vuit premis Butaca per obres com *Forasters*, *El ball i Agost*, el Premi Gaudí a millor actriu per *Forasters* i el premi Max per *Tot esperant Godot*. El seu primer guardó el va rebre l'any 1982, i va ser el Premi Margarida Xirgu de teatre. D'altra banda, l'actriu catalana també ha aconseguit el Premi Nacional de Teatre l'any 2003, el Premi Nacional del Ministeri de Cultura el 1984 i la Creu de Sant Jordi l'any 2000.

L'actriu esparreguerina va representar prop de quaranta obres

companya de professió i persona inoblidable». Tothom es va abocar un cop més en Anna Lizaran, també amb comentaris a Twitter. Ho van fer diversos actors, actrius, directors, periodistes i també polítics. És el cas, per exemple, del director Albert Espinosa, que va afirmar dedicar-li les dues funcions d'ahir, dissabte, d'*Els nostres tigras beuen llet*, un espectacle que es representa a la Sala Gran del TNC, precisament l'últim escenari que va trepitjar la gran dama del teatre català.

A Manresa, Lizaran va actuar al Conservatori amb *Tot esperant Godot*, obra que encara recorden Joan Morros, coordinador de l'Associació Cultural El Galliner, i Pere Montoro, cap tècnic del teatre Kursaal, que asseguruen que era «una actriu de les més importants que hi ha hagut mai». Alguns actors manresans com Jordi Figueras i Teti Canal també van tenir elogis

per a una actriu «especial».

A Esparreguera és on el dol va ser ahir més intens. El president de la Passió, Jaume Cassi, va anunciar que estudien posar el seu nom a la sala petita del teatre, ja que era «una gran actriu i persona que sentia la Passió per dins». Cassi va afegir que durant les representacions de la Passió d'enguany li faran un homenatge amb una exposició fotogràfica. Carme Paltor, directora del Festival Lola, nom en honor a la germana d'Anna Lizaran, va assegurar, amb la veu trencada, que «era una persona especial dins i fora dels escenaris». Des del consistori esparreguerí, l'alcalde Joan-Paül Udina avançava que el poble li farà un homenatge, perquè «en el món cultural local era una persona molt important i molt respectada». Udina creu que «se'n va una gran actriu sorgida d'un poble que és un planter d'actors i actrius».

ESPECTACLES DEFUNCIONS

Adéu a la gran dama del teatre

La mort d'Anna Lizaran consterna el món de la cultura || Una de les actrius catalanes més importants, amb 40 anys de carrera als escenaris

M. MOLINA

BARCELONA | Consternació per la mort d'una de les "grans" del teatre català. Aquesta va ser ahir la reacció unànime tant dels seus companys del món de la interpretació com de l'àmbit polític i social davant de la mort d'Anna Lizaran. La ja qualificada de "gran dama" de l'escena catalana ha mort aquest divendres als 68 anys víctima d'un càncer diagnosticat fa poques setmanes. Amb més de 40 anys als escenaris, ha sigut tot un referent de les arts escèniques.

Fundadora del Teatre Lliure i una de les primeres actrius de la companyia Els Comediants, aquesta filla de modista i mecànic nascuda a Esparreguera ha sigut una de les actrius més premiades amb guardons com el Nacional de teatre de l'Estat i la Generalitat, la Medalla de Treball President Macià o la Creu de Sant Jordi el 2000. També va obtenir el premi Gaudí a la millor interpretació femenina a la pel·lícula *Forasters* (2008) i el Max, el 2001, per *Tot esperant Godot*, entre molts altres guardons.

Entre les pel·lícules, cal destacar *Herois; Actrius*, amb Núria Espert i Rosa Maria Sardà, de Ventura Pons, o *Tacones Lijanos*, de Pedro Almodóvar. En-

tre les sèries de televisió, va participar en *Jet Lag*, *La Mari* o *Porca Misèria*. Però, sens dubte, el seu gran èxit va ser el paper protagonista a l'obra *Agost*, la més vista al Teatre Nacional de Catalunya. La seua malaltia la va obligar a suspendre *La Bête*, que havia d'obrir temporada al TNC. A Lleida va arribar a finals dels noranta amb l'obra *Tot esperant Godot* i, al desembre del 2011, amb un cara a cara amb l'actriu lleidatana Alicia Pérez a *Dues dones que ballen*, de Josep Maria Benet i Jornet, totes dos representades a l'Escorxador.

Per la directora de Teatre de l'Escorxador, Margarida Troguet, "se n'ha anat una dona immensa, tant en l'àmbit professional com en el personal. L'escena catalana s'ha quedat òrfena". Troguet va destacar el seu gran sentit de l'humor, així com la seua senzillesa, "amable i agraïda", i el seu gran nivell d'exigència a l'hora d'abordar un paper. Per la seua part, Alicia Pérez, gran amiga de Lizaran després de coincidir-hi, va assenyalar que està molt afectada per la "pèrdua d'una gran amiga i una persona insubstituïble. Una autèntica icona".

Amb Alicia Pérez, a 'Dues dones que ballen', que es va veure a Lleida.

Anna Lizaran, en una de les representacions d'Agost' al TNC.

A TWITTER

Govern. Generalitat

@govern (Artur Mas)
«Catalunya li ha d'agrair les seues grans interpretacions i el compromís per crear un teatre excel·lent.»

Oriol Junqueras
@junqueras

«Descansi en pau la gran Anna Lizaran. Et trobarem a faltar.»

Teatre Lliure

@teatrelliure
«Trasbalsats per la pèrdua de l'Anna Lizaran. Descansi en pau». «Un brindis per l'Annita.»

Queco Novell

@queconovell
«Dol al teatre català. Ha mort una de les grans. Quina gran putada.»

Albert Espinosa

@espinosa_albert
«Demà dedicarem les dos sessions de teatre a l'Anna. Serà un honor trepitjar el seu últim escenari.»

Xavier Trias

@xaviertrias
«Persones com ella han fet que Barcelona sigui important en el món del teatre.»

ENTREVISTA

«Ha sigut una insígnia per al teatre, un privilegi conèixer-la»

Alicia Pérez

ACTRIU

Què va suposar treballar amb una actriu del seu carisma?

Arran de treballar amb ella a *Dues dones que ballen* ens vam fer grans amigues. Era una persona generosa que permetia que tots els que treballaven amb ella poguessin brillar.

Com qualifica la seua pèrdua?

Amb ella se'n va una insígnia del teatre català, un referent en els 40 anys que ha estat a l'escenari, en la transició, en la creació d'un nou llenguatge. Ha sigut un privilegi conèixer-la i estar amb ella.

Quin és el seu millor record?

Saber que he treballat amb una icona, una de les grans que provocava aplaudiments quan entrava en un restaurant, la seua proximitat a l'espectador.

OBITUARIO ■ LA ACTRIZ CATALANA FALLECE A LOS 68 AÑOS A CAUSA DE UN CÁNCER DIAGNOSTICADO RECIENTEMENTE

Duelo en los escenarios por la muerte de la actriz Anna Lizaran

El mundo de la cultura se deshace en muestras de pesar y de alabanza a la intérprete, cuyo último papel fue el de matriarca en la ovacionada 'Agost', dirigida por Sergi Belbel

ACN

La muerte de la actriz Anna Lizaran, a los 68 años, ha teñido de luto el mundo del teatro. La desaparición de la actriz catalana ha conmocionado a compañeros de profesión, mundo político y social, y amantes del teatro, que se volcaron ayer, al trascender el fallecimiento, para alabar en las redes sociales la figura de una de las actrices de más amplia trayectoria.

Lizaran falleció en el Hospital Clínic a causa de un cáncer diagnosticado recientemente. Había abandonado los escenarios a finales del año pasado debido a la enfermedad, después de brillar en el papel de matriarca en la ovacionada *Agost*.

La capilla ardiente se abrirá hoy domingo a las 14 horas en el tanatorio de Les Corts de Barcelona, y el funeral será mañana lunes a las 12 del mediodía en el mismo lugar.

Las muestras de dolor y de alabanza a la actriz catalana se reflejaron principalmente en Twitter. El conseller de Cultura, Ferran Mascarell, lamentó la desaparición de Anna Lizaran, a quien definió como una actriz «enorme, gigantesca, ingente». «Ha jugado un papel central en la cultura catalana», dijo el conseller. Mascarell señaló que la actriz «hizo posible, con enorme profesionalidad, que el teatro catalán consiguiera cotas de enorme calidad. Es casi imposible explicar la trayectoria del teatro catalán sin su aportación».

El presidente de la Generalitat, Artur Mas, se sumó a su re-

TEATRE LLIURE

'Brindis para Anita'

■ El Teatre Lliure propuso ayer un «brindis para Anita» como la manera de homenajear a una de sus fundadoras más carismáticas, Anna Lizaran. «Y brindamos, una vez más y siempre, por ti», rezaba el comunicado del Teatre en alusión a la actriz catalana, a quien definía como «tierna, inmensa, pasional, sutil, refinada, popular, mujer y actriz de una sola pieza». Sus compañeros del Lliure la recuerdan tanto por sus grandes interpretaciones como porque impulsó el Teatre en sus primeros años «barriendoy haciendo todo tipo de trabajos». «Siempre con esa generosidad desbordante en la escena pero también en la vida, con un compromiso firme pero nada ostentoso con el Teatre Lliure, los teatros, el teatro y la vida», decía el texto.

cuerdo al señalarla como «una de las figuras de la escena artística de Catalunya» y «una embajadora única del teatro y la cultura».

Un teatro más excelente

En un comunicado, Mas le agradeció «el compromiso decisivo para crear un teatro más excelente», que culminó con *Agost* en el TNC. Mas la calificó de «persona vital, comprometida y generosa» y afirmó que «sin ella, la trayectoria del teatro catalán,

Anna Lizaran nació en Esparraguera y empezó en el Lliure en 1976. En la imagen, como Violet Weston en la obra 'Agost'. FOTO:ACN

reconocido en todo el mundo, no habría sido lo que es».

Las redes sociales recogen tristeza, impotencia y sobre todo alabanzas a la desaparecida intérprete por parte de la gran familia del teatro. El director Albert Espinosa explicó que a ella dedicarían las dos funciones de ayer de *Nuestros tigres beben leche*, que se representa en la sala grande del TNC.

El director Juan Antonio Bayona recordó el papel cinematográfico de Lizaran en la pelí-

cula *Actrius*, y el madrileño Juan Echanove escribió: «Grande entre las grandes. ¡Hasta siempre amiga!».

La frustración protagonizó también buena parte de los comentarios, como el de Josep Maria Mainat, quien «con impotencia» maldijo el cáncer.

La nueva directora de la Institució de les Lletres Catalanes, Laura Borràs, recordó cómo era de «brutal» ver a Lizaran en los escenarios, y lamentó «una pérdida muy grande».

LOS MENSAJES

'Amiga, payasa, loca, genio, bestia'

■ El director de cine Ventura Pons lamentó profundamente la muerte de la actriz Anna Lizaran, a quien ha recordado como «compañera y cómplice» en cinco películas que rodaron juntos. «Ha sido una actriz única, una de las grandes actrices del teatro contemporáneo. Con un toque especialísimo. Todo lo hacía grande. Era espléndida», destacó en TV3.

En Twitter, el filósofo Bernat Dedéu escribió: «#AnnaLizaran Gran, Espaterrant, Fan, Clan, Sembrant, Flagrant, Encant, Hi seran, Issaran, Aplaudiran, Lliuraran, Lizaran».

El periodista Xavier Graset la calificó de la «esencia» del Teatre Lliure y escribió: «Anna Lizaran essència de @teatrelliure Ara sí que ens has deixat estampats a la butaca! Tant que ens has donat! Tant que et devem! Un petó!».

En una carta abierta en Facebook, el actor y director Marc Martínez la califica de «maestro, amiga, payasa, loca, genio, bestia»: «Anita... Actriu, Mestra, Amiga, Pallassa, Boja, Geni, Bèstia... Haurem d'inventar una paraula, ara. Un adjectiu, un pronom o un verb que estigui a la teva altura. Deixa't de carrers i de places!».

«#AnnaLizaran Com et trobarem a faltar Anna. Gràcies per tot el que ens has donat aquests anys. Sempre t'estimarem», tuiteó el actor y director Joel Joan, mientras que Fermí Fernández dejaba en Twitter «Un record per a #AnnaLizaran, un referent i una mestra de l'interpretació, q'avui ha fet mutis».

«Avui al cel és 'Agost' i estan de festa perquè l'Anna hi entra per la portagran! #annalizaran», dijo la profesora de la UB Laura Borràs.

Diari de Girona Diumenge, 13 de gener de 2013

CAPITAL CULTURAL Marsella, del món antic a l'art més contemporani

Marsella i la regió de la Provença prenen el testimoni de la capitallitat europea de la Cultura. ►42

FUNERAL La cultura gironina acompanya Montse Hosta en el seu adéu

Una multitud s'aplega al Mercadal per dir l'últim adéu a Montse Hosta, la directora de l'Arxiu Històric de Girona, que va morir divendres als 59 anys. ►43

Cultura i Societat

ESPECTACLES | CIÈNCIA | TENDÈNCIES | TRADICIONS | FETS I GENT | CINEMA | TELEVISIÓ

El teatre català queda una mica més buit amb la mort de la gran Anna Lizaran als 68 anys

► La malaltia li havia impedit interpretar «La Bete» el novembre passat a Girona, on havia triomfat repetides vegades

GIRONA | ACN

■ No la vam poder veure el passat novembre a Girona, on tantes vegades havia triomfat, perquè ja la malaltia li havia posat les mans a sobre, i aquesta vegada no la deixaria anar. *La Bête* va venir igualment a Temporada alta –ella no hauria permès que fos de cap altra manera–, però sense Anna Lizaran, substituïda per Jordi Bosch. Anna Lizaran va morir divendres a la nit al Clínic de Barcelona als 68 anys a causa d'un càncer que li va ser diagnosticat fa poques setmanes. La veterana intèrpret, amb més de quaranta anys de carrera escènica, va haver de cancel·lar el seu paper protagonista a *La Bête* l'octubre passat pel seu estat de salut.

L'últim paper dalt d'un escenari va ser l'èxit més vist del TNC, on interpretava la matriarca d'*Agost*. Lizaran va estudiar teatre a Barcelona i París, va ser una dels primers membres d'Els Comediants i fundadora del Teatre Lliure. Deixa més de trenta obres de teatre, una catorzena de pel·lícules i la seva participació en deu sèries de televisió.

Anna Lizaran (Esparraguera, 31 d'agost de 1944) va demostrar la seva afició pel teatre quan era petita. Va estudiar al Centre d'Estudis Experimentals de Barcelona

Anna Lizaran en un escenari, el lloc on va trobar sempre la felicitat absoluta i on va fer feliç la gent.

i després va estar un parell d'anys a París, formant-se al costat del mim Jacques Lecoq. El 1976 va tornar a Barcelona i va ser un dels primers membres de la companyia Els Comediants. Després va treballar al Lliure, sent-ne un dels membres fundadors.

La seva carrera és llarga, amb

moltes obres de teatre i grans èxits, com *La bella Helena* (1979), *Tot esperant Godot* (1999), *L'hort dels cirerers* (2000) o *Agost* (2010); al cinema va participar en moltes de les pel·lícules de Ventura Pons, com *El vicari d'Olot* (1980), *Actrius* (1997) o *Forasters* (2009), a *Tacones lejanos* (1991), de Pedro Almodóvar i

en l'última *Herois* (2010), de Pau Freixas; i a la televisió va treballar en sèries com *Estació d'enllaç* (1997) o *Porca misèria* (2006-07).

Anna Lizaran, una de les actrius més ben considerades del teatre català, que ha deixat papers memorables per als espectadors, també va rebre nombrosos premis. En

la llista destaquen els vuit premis Butaca per obres com *Forasters* (2005), *El ball* (2010) o *Agost* (2011), el Premi Gaudí a millor actriu per *Forasters* (2010), el premi Max per *Tot esperant Godot* (2001), el Premi Nacional de Teatre el 2003, el Premi Nacional del Ministeri de Cultura el 1984 o la Creu de Sant Jordi el 2000.

La capella ardent s'obrirà aquest diumenge al Tanatori de Les Corts, on dilluns a les 12.00 h del migdia es farà la cerimònia de comiat.

«Ambaixadora de la cultura»

El Teatre Lliure va enviar un comunicat als mitjans de comunicació titulat «Brindis per l'Annita», en què tota la família d'aquest teatre que ella va fundar s'acomia de l'actriu definint-la com «tendra i immensa, apassionada i subtil, refinada i popular, dona i actriu tota d'una peça». La major part del món cultural va tenir paraules per a Lizaran. També el president de la Generalitat, Artur Mas, la va qualificar com «una de les figures de l'escena artística de Catalunya» i «una ambaixadora única del teatre i la cultura». Per això, en un comunicat, Mas li agràia «el compromís decisiu per crear un teatre més excel·lent», qualificant-la de «persona vital, compromesa i generosa».

Temporada Alta i el món de la cultura li reten homenatge a les xarxes socials

EFE | BARCELONA

■ El festival gironí d'arts escèniques Temporada Alta va emetre ahir un missatge al Facebook en el qual indicava: «Anna, gràcies per tots els bons moments teatrals i personals que ens has donat. No t'oblidarem». És només un exemple, especial per proper, però les xarxes socials es van convertir ahir en el principal mitjà amb què el món teatral i també el públic va

retre homenatge a Anna Lizaran. Les etiquetes a Twitter «Anna Lizaran» o #annalizaran van ser el principal «tema del moment» durant tot el dia a Catalunya.

Tant el TNC com el Lliure van penjar en les seves web dues notes dedicades a l'actriu, i així el Nacional la qualificava d'«actriu col·lossal, grandíssima companya de professió i persona inoblidable», mentre considerava que «la seva màgia, la seva empremta personal

i professional seran impossibles d'esborrar».

El Teatre Lliure va dedicar un brindis a l'actriu, una de les fundadores de l'entitat, en una dedicatòria en la seva pàgina web on expressava que «per a nosaltres sempre seràs Annita», i on recordava i elogiava «el seu compromís amb el Lliure, els teatres, el Teatre i la vida».

Àlex Rigola, que va ser director artístic del Teatre Lliure entre

2003 i 2011, escrivia: «Annita!!! Et guardarem en la nostra memòria. A tu i als teus personatges. Un petó allà on estiguis». El director teatral Joan Ollé exalçava la feina i la personalitat de Lizaran, «una persona que s'ho prenia tot molt seriósament, però que ningú ho hauria dit perquè ho feia tot fàcil». «Era massa nena per morir-se», lamentava Ollé. L'actor i director teatral Joan Lluís Bozzo destacava que «de l'Anna Lizaran es poden recordar tants i tants papers aconseguits, però a mi em ve a la memòria aquella divertidíssima i sagaç *Bella Helena*», en referència a la famosa opereta del francès Jacques Offenbach, que Bozzo va adaptar i que va protagonitzar

Lizaran el 2001.

La també actriu Sílvia Bel qualificava la mort de Lizaran com «tristíssima notícia», i destacava que amb Lizaran desapareix «talent i coratge d'una vida sencera dedicada al teatre. La trobarem a faltar».

El guionista i autor teatral Albert Espinosa va anunciar que avui li dedicaran dues funcions de la seva obra «Els nostres tigres beuen llet» que es representa des del mes de desembre passat al TNC, on Lizaran va recollir nombrosos aplaudiments, els últims amb la seva extraordinària interpretació a *Agost*, una obra que el 2012 va ser l'èxit més gran de la temporada.